AMBRÆ HISTORIAM

AD

OMNIPOTENTIS DEI GLORIAM,

ET

HOMINUM SANITATEM.

exhibet,

JUSTUS FIDUS KLOBIUS D

In Academ. Witteb.

VVITTENBERGÆ,

Sumptibus Hæred. D. TOBIÆ MEVII & ELERDI SCHUMACHERI

Typis MATTHÆI HENCKELII

ANNO M.DC.LXVI.

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMO MAGNANIMO
ET INCOMPARABILI
VIRTUTE

HEROI AC DOMINO

DN. HENRICO
Libero Baroni

A Frieſen
Schönfeldi, Putzkavii Jeſſeni &
Granppœ &c. Domino

Sereniſſimi ac Potentisſimi
ELECTORIS SAXONIÆ
In Conſilio Sanctiore Senatori Primario &
Cubiculario Eminentisſimo

Domino meo Gratioſisſimo

NEC

NEC NON
ILLUSTRISSIMO ac GENEROSISSIMO
DOMINO

DN. CAROLO
Libero Baroni

A Frieſen
Rothaviæ Kottæ & in Geſch-
vvitz &c. Domino
Sereniſſimi ac Potentiſſimi

ELECTORIS SAXONIÆ

In Conſilio Sanctiore Senatori & Cubiculario ac
Proto ſynedrii Eccleſiaſtici Præſidi
Eminentiſſimo

Domino meo Gratioſiſſimo

Illu-

Illuſtriſſimi & maximè Generoſi Dnn. Barones, Domini Gratioſiſſimi.

PIaculum equidem duco, remorari VOS à negotiis, quibus detinemini graviſſimis, Floridum concernentibus Chariſſimæ Patriæ ſtatum, ut incrementum ſumat quotidiè & Conſiliis Veſtris ſaluberrimis Celſiſſima RUTA SAXONICA accreſcat feliciter & ampliter ſeſe diffundat: Attamen

Quod caret alternâ requie, durabile non eſt.

Itaq; veniam, ut ſpero, merebor Veſtram, quam imploro, gratioſam, non quidem, ſi auſim cele-

brare

brare jã multis nominibus Proſapiæ Veſtræ ſplendida incrementa ac Generoſa facinora, Celſisſimisq; Principibus Electoribus Saxoniæ atq; adeò Patriæ præſtita merita, ſed ſi auſim recreare Vos ſvavisſimâ rerum naturalium, quâ delectamini, contemplatione. Hâc quidem vice animus non eſt afferre noviter aliquod in Re Medicâ inventum, utpotè vel Catechy vel Radices Been vel Herbã Theè vel Tragacanthum Venereum aliàs avium nidum ſecundum Wormium & Laët, vel Terram S. Pauli vel Agaricum ſaxatilem vel Chinam de China Anti-

ti-

tiquartium illud Peruvianum vel Grana Coffii, quæ Baro de Verulamio Caphe appellat, vel Abel Moſch. vel noviſſimè notam Herbam Tartarene, aliudve id ſimile. Verum id VOBIS Domini Gratioſi jam ſiſto medicamentum, quod Naturales Animales & Vitales Spiritus fortiter recreat & in immēſum reſtaurat. Non ſine causâ Cæſareum quondam fuit donum, & quidē non haud ita pridem, quādo Invictiſſimo Romanorum Imperatori Matthiæ â Mahumedis Turcæ Legato Mehemet Kihaja inter alia præſentabatur dona, Videlicet pretioſiſſima AMBRA: Quæ tum

præ-

præſentata fuit Glorioſiſſimo atq; Invictiſſimo Cæſari Re ipsà, hanc Vos Illuſtriſſimi & Generoſiſſ. Dn. Barones Dn. Gratioſiſſimi, gratioſè â me accipite in Chartâ, Chartaceum quidem munuſculum eſt, attn. Devotionis erga Vos meæ, monumentum ſolidum, quod ipſum ponere volui ideò, ne ſim inter illos, qui Veſtras Animi Dotes & Fortunæ Faventiam vel ignorant vel non admirantur. Dab. è Muſeo d. 20. Martii Anno 1666.

V VESTRAR ILLUSTRISSIMAR GRATIAR.

Humillimus & obſequentiſſimus

JUSTUS FIDUS KLOBIUS D.

Digitized by Google

DEO DUCE.

AD hanc hiſtoriam AMBRÆ conſcribendam incitavit me ab una parte ipſius AMBRÆ frequentiſſimus & ſaluberrimus in Medicina uſus & ſupra modum æſtimata dignitas; Etenim Virtutes ejus in Medicina tales ſunt ac tantæ, ut laudibus extolli ſatis haud queat, Propter dignitatem autem & æſtimationem ſuam ſummam non pauperum tabernas petit & tuguriola piſcatorum: Verum ad Principum Regum ac Cæſarum palatia pergit, eaq; frequentat per Europam Aſiam Africam & Univerſum propemodum terrarum orbem, eademq; odoramenti ſuavitate fortiter adimplet & ipſos terrarum Dominos mirificè recreat & opitulatur: ab alterâ parte verò Doctorum nimis diverſa opinio & multijuga diſcrepantia de hâc ipsâ materiâ: adeò ut Commentatores in Hiſtoriam Mexicanam Franciſci Hernandis, hanc de Origine Ambræ diſcrepantiam & diſſenſum appellare non dubitaverint pelagus Controverſiarum undis pleniſſimum *pag. 566.* Reperiuntur namq; opiniones de eâdem diſſentientes decem atq; octo quantum ego memini. Hinc non ſolum animus veritatis cupidus incertus eſt & fluctuat, quemadmodum Sylvius, qui Meſuen interpretatus eſt, in interpretatione vocum ſcribit; Ambra Arabum ſeu Græcorum Recentiorum ambar, quibuſdam Latinis ſuccinum Orientale dicitur; an vero

ſit ſtercus aut ſemen piſcium, aut maris ſeu fungus, vel aliud, quod mare in littora eructat, parum hodie eſt compertum. Et Laurentius Eichſtadius in Diſſertatione de Confectione Alchermes *cap. 11. pag. 60.* hæc habet: In ambræ generatione variant Medici, quia valdè difficile eſt, ſpeciales ſingulorum ortus quærendo inveſtigare, multisq; ſufficit in generalibus ſubſiſtere & acquieſcere: Et quemadmodum ipſe Matthiolus ingenuè fatetur *lib. 1. cap. 20. p. 66. in Dioſcorid.* Quæ ſit Ambari Hiſtoria ut verior accipienda, non equidem auſim decernere, quod nihil adhuc certi atq; explorati habeam: Idem affirmant nunc nuper Laudatiſſimæ Academiæ Naturæ Curioſorum Domini Adjuncti (quorum feliciſſimæ intentioni ego fauſtiſſima quæq; comprecor atq; exopto, namq; ſic unumquodq; in ſuâ naturâ latiſſimè patefiet & in conſpectum dabitur palàm) quando in Epiſtola invitatoria ita ſcribunt: Quotusquiſq; omnium eſt qui de Ambra, de Unicornu (quamquam de hoc Excellentiſs. Bartholinus in tractatu ſuo de Unicornu egerit ſatis prolixè) de ſpermate Ceti, de Radicibus Been de ſemine Cynæ, certi quicquàm pronuntiare auſit, iiſdem tamen indies utimur ipſi & magnis precibus pretioq; obtrudimus ad nauſeam uſq; ægrotantibus. Hæc illi: Et ut certi quicquam tandem de nobiliſſima Ambra conſtet promittit D. D. Metzger Ambram elaboratam (& jalappam) in materierum deſignatione, num conſenſerit nobiſcum, tempus dabit: Sed & hominum SANITAS bonam partem ſi non impeditur, tamen non promovetur, videlicet, quando ſaltem ſecundum Experientiam & non ſimul ſecundum rationis trutinam præſcribitur medicamen: Eâ de cauſâ conſtitui mecum, quando aliàs vacat, conſignare nonnulla diligentius de laudatiſſimæ AMBRÆ verâ origine,

quan-

quantum fieri poteſt, eſſentia, Viribus ac Facultatibus deq; ſaluberrimo ejuſdem in Medicina uſu; non tamen quaſi quenquã à ſuâ nimis firmiter præconceptâ opinione per tractum velim in hanc vel illam ſententiam, procul hinc meum eſt inſtitutum, abundet Unusquiſq; ſuo ingenio per me-licet, interim tamẽ nemini vertetur vitio, ſi quiſquam hanc præ aliis amplectatur ſententiam, quæ magis eſt probabilis & veritati conſona, utpote quæ ex relationibus concurrentibus atq; ſic magis certis fundamentis poteſt demonſtrari, quam quæ ex fallacibus ſaltem conjecturis; donec certiora de origine Ambræ fuerint communicata indicia. Fortaſſis dabitur ſic occaſio ulterius inquirendi, unde habeat Nobiliſſima AMBRA tales ac tantas Virtutes refocillandi vitales Spiritus, Vix enim crediderо, me omnia attigiſſe propter diſtantiam loci unde defertur ad nos, quiq; natalis eſt ipſi AMBRÆ & propter defectum rariſſimorum ac Excellentiſſimorum Autorum, ex quibus longè melius ipſius Ambræ uberior hiſtoria deduci facile poſſet, poteritq; deinde majori ægrorum emolumento in arte Medica adhiberi & non ſine ratione Empiricorum more præſcribi; quamvis Nævius *in Conſiliis à Laurentio Scholtzio collectis Conſil. 225.* exiſtimet non magnopere intereſſe, ex quibus oriatur, ſcire. Præterea ipſos autores, quos invenies citatos, Benevole Lector, bonâ fide allegatos ſcito, ne fraudem quandam mihi fortè impertias, vel malevolum animũ adſcribas, ſic etenim poteris faciliùs ipſemet inquirere, num candidè & ſine fuco rem ipſam tractârim, nec ne; Hoc tamen Te meminiſſe velim Amice Lector, me in allegatis nihil intendiſſe aliud, quam ut Ambræ hiſtoriam manifeſtem, nam in allegatis nonnulla fortè poſſe aliorsùm flecti, non nego, attamen, illam ego litem non facio meam, ſiquidem & mihi non ubiq; ſatisfaciunt.

Tra-

Digitized by Google

TRACTATIO.

DEcantatiſſimum & nunquam ſatis laudandum Spirituum vitalium Nobiliſſimum refectorium, ſuaviſſimi odoris pretioſiſſima AMBRA noſtro ævo memorabilis, Veteribus quod ſentiunt eruditi, prorſus incognita: *Cælius Rhodiginus lib. 28. Lection. antiquar. cap. 25.* quando cognoſci cæperit & in uſum trahi adeò manifeſtum non eſt, niſi tum, ubi in Indiam Orientalem itum eſt frequentius laudatiſſimæ AMBRÆ notitia cæpit & haud ita multò poſt inclaruit magis magisq;, etenim Hippocratem, Galenum, Paulum & qui proximè inſequentibus deinde ſeculis maximè floruerunt Medici & Naturalis ſcientiæ ſcriptores ipſius AMBRÆ laudatiſſimæ mentionem feciſſe vel leviſculam ſaltem legimus nuſquam; Ariſtoteles quippe, Plinius, Dioſcorides, ſolerteſſimi aliàs & ſagaciſſimi rerum naturalium ſcrutatores de hâc ipsâ materiâ per omnia ſilent, niſi quis exinde aliqualem notitiam ambræ Plinio adſcribere fortè velit, quando *cap. 7. lib. 14. Hiſtor. Naturalis* refert; Quod Appollodorus Medicus in Volumine, quo Ptolemæo Regi inter vina tranſmarina, quæ biberet, laudaverit Ambraciotem, dum fortaſſe ambram ſapuiſſe vel etiam odoris fragrantia oluiſſe præſumptio eſſe potuit, quemadmodum abſinthites abſinthium & Aromatites Vinum, aromata *Plin. lib. 14. cap. 16.* & Vinum myrrhatum, quod Salvatori noſtro exhibuerunt milites ad bibendum, myrtham, quæ tamen Vina artificialia ſunt ideoq;, convenientius applicabitur Vinum Apianum ſive hodierno vocabulo Muſcatellum ſive Muſcatellinum ſic dictum, quod Muſci odorem redolere à nonnullis credatur, quam tamen appellationis derivationem ex Columella rejicit Facellus *cap. 4. de Reb. Siculis p. 15.* Videlicet:

licet: Uvæ quarùm apes ſunt avidæ (propter exactam dulcedinem) à quibus & Apianæ dicebantur, eas & Muſcæ quoq; ſectantur à quibùs Muſcatellas dici Columella docet: Optimum creſcere in monte Faſco teſtatur Zeilerus *in Fido Achate p. 228.* & Sachſius *in Ampelographia p.* 436. Verum ſi nota fuiſſet Plinio laudatiſſima Ambra vel leviter ſaltem, vix omni præteriiſſet ſilentio, utpote, qui in conſignandis rebus naturalibus tam felix fuit, ut ſi modum non exceſſerit, tamen non defeciſſe videatur. Camerarius ſcribit; Mirum certè eſt, tam pretioſam rem & nobilem viribus non innotuiſse Veteribus Græcis & Latinis, cum tamen non ceſſarent illi omnem pene mundi angulum excutere & Alexandro Duce pene tota patuerit India: in Sylloge ſuâ Memorabilium Medicinæ & Mirabilium Naturæ Arcanorum *Centur. 4. partic.* 48. Nemini ex Græcis fuiſſe notam conatur aſſerere Nævius *in Conſiliis Scholtzii Conſil.* 225. & Ulyſſes Aldrovandus *lib.* 3. *Muſai Metallici cap. 21. p.* 430. Verum mitius agit Weckerus, dum non omnem prorſus notitiam Ambræ Græcis denegat, quando ſcribit *lib. 1. Antidotarii ſui ſpecialis ſect. 7. de Marinis p. m. 81. cum Nicolao Monarde in ſimpliciùm medicamentor. hiſtor. cap.* 7. Solus Simeon Sethi & Ætius inter Græcos ejus meminerunt, quanquam paulò antè *p. m. 80.* eâdem ſectione dixerat. Nullus Græcorum præter Ætium hujus meminit: Arabes deinde, qui in Artem noſtram Ambrâm induxerunt, (Nævius citato loco) Avicenna, Rhaſes, Serapio, Meſues, Averroes aliquantiſper AMBRÆ laudatiſſimæ hiſtoriam perſecuti ſunt; Nam Mauritani ſeu Arabes tandem eam in commentaria retulerunt, ex quibus cæpit innoteſcere. *Libavius lib. 4. ſingular. p.* 308. Sed non omnes eandem ſententiam ſunt ſecuti; Hos imitati ſunt atq; etiamnum imitantur in hunc usq; diem paulò fuſiùs hodierni tam Medici quam Philoſophi additis nonnullis & in diverſas partes deviantibus aliis atq; aliis opinionibus; ſicut enim fit (pergit Libavius) in re non exploratâ, nec Veterum diligentia excuſſa, ut quilibet ſibi ex aſpectu vel aliis conjecturis fingat opinionem, ita evenit ambræ, quare cum pretioſiſſima hæc & maximi uſus materia in Medicina, ſummâ inveſtigatione digna ſit, ideò in ſequentibus, quæ in Autorum Le-

 ctione

ctione occurrerunt ſubinde, quæq; ad rem maximè facere videbuntur recitabo.

Ipſum nomen quod attinet, illud non eſt idem omnibus Autoribus.

Rhaſes *lib.* 3. *de Medicament.* Avicenna *lib.* 2. *tractat.* 2. *cap.* 63. Petrus Aponenſis Conciliator dictus *Different.* 144. *p. m.* 202. *col.* 3. Johan Anglicus in ſua Roſa Anglicana *p. m.* 141. Jul. Cæſ. Scaliger *Exerc.* 104. *ſcit.* 10. & alii quamplurimi iiq; præcipui habent AMBRA.

Matthæus Silvaticus *in Pandectis capitulo* 37. Ambra vel Ambar Græcè & Latinè, Arabicè verò Hambar.

Serapio *lib. de ſimplicib. cap.* 196. Hambra id eſt Ambra.

Cælius Rhodiginus Ambra Ambar & Ampar. *lib.* 28. *antiquar. Lection.*

Bernardus Paludanus Medicus Enckhuſanus Ambarum appellat Latinè, Arabicè Ambar, *in Annotationibus ad caput* 70. *rerum obſervatarum & deſcriptarum in Itinerario in Indiam Orientalem Johannis Hugonis à Lindſchotten.* Item Renodæus *in ſuo Diſpenſatorio Medico cap. de Ambaro griſeo. p.* 599.

Cæſalpinus ſcribit: A recentioribus Græcis Ambar, à Latinis Ambarum vocatur; vulgò Ambracane & Ambra griſcia *lib.* 1. *de Metallicis cap.* 34. *p.* 72.

Franciſcus Baro de Verulamio habet Ambra Griſia *in hiſtor. Vitæ & Mortis p.* 193. & 230.

Myrepſus videtur ac ſi vellet *ſect.* 10. *cap.*74. diſtinguere inter ambar & ambram, quando ſcribit: ℞ Ambaris hexagia duo, Moſchi ℈ij Ambræ hexagia tria. VerumScholiaſtes in opere Principum Medicinæ *p.* 570. habet: niſi codex ſit depravatus.

A Cardano *lib. de ſubtilitate in Indice* dicitur Ambra canis, ab Incolis Patriis Ambracan.

Ludovicus Septalius in Avimadverſionib. habet Ambracam *lib.* 9. *p.* 515. *in Editione Clariſſ. Johannis Rhodii.*

Ulyſſes Aldrovandus Patricius Bononienſis, rerum naturalium ſtrenuus memorator de Ambræ nomine ita ſcribit: Ambræ nomen neq; eſt Latinum, neq; Græcum, neq; Arabicum: nam

Cani-

Caninius illud reponit inter illa vocabula, quæ Linguæ Syriacæ accepta refert, cum apud illos populos Ambar dicatur: Cæterum, hâc voce ſimpliciter prolata intelligendum eſt illud odoramenti genus, quod vulgò Ambra Cane appellatur. Præterea à multis, Ambar vel Ampar caninum dicitur. *lib.* 3. *Muſæi Metallici cap.* 21. *p.* 430.

Joannes Faber in Myrothecio Spagyrico *cap.* 26. *p.* 42. habet Ambarus.

Sed ſit ut ſit, dicatur & deducatur fortè aliundè, atq; aliundè, manum do in jus non voco, de Re ipſa eſt dubitatio, nomen Tibi, quicunq; es adeò faſtidioſus, concinnandum relinquo, ſcribit Cardanus *lib.* 5. *de ſubtilitat. p.m.* 280.

Proinde locum hic non habet 1. Ambra Veteribus ita dicta, quæ nobis hodiè eſt Fruxinum Freyſing Urbs Bavariæ Epiſcopalis condita ad Moſacum flumen, quod non procul ab eâdem in Jſarum exoneratur. *Zeilerus in Jtinerario German. cap.* 12. *p.* 289.

Neq; 2. Ambrum cujus meminit Ægidius Schudius *p.* 561. *Hiſtorici operis Germaniæ Antiquæ Schardii in Tom.* 1. Siquidem eſt Ebrodunum Civitas Helvetiæ. Videri etiam poteſt Cluverius *in Germ. Antiq. cap,* 4.

Neq; 3. Ambra & Amper lacus & fluvius ejuſdem nominis juxta Damaſcum in Vindelicia, quæ Rhætiæ adhæret: Bilibaldus Birckmeierus in Explicatione German. Antiq. *p.* 201. *dicti Hiſtorici operis Germ. Antiq. Tom.* 1. Videri etiam poteſt Agricola *lib.* 3. *de Natura eorum, quæ effluunt ex terra p.* 260. *ſub nomine Amra.*

Neq; 4. Ambra dulcis, cujus meminit Carolus Cluſius in ſua rariorum plantarum hiſtoria *lib.* 3. *cap.* 49. *de Tragorigan p.* 356. quam plantam nonnulli Clinopodium nominant, pleriq; pro Maro habent, aliqui Helenium Theophraſti eſſe augurantur.

Neq; 5. Amba vel Ambare arbor & ejus fructus Ambares, cujus meminit Chriſtophorus à Coſta *lib.* 3. *de Aromatibi cap.* 43. *&* 52. *p.* 288, & Carolus Cluſius in hiſtor. plantar. *lib.* 2. *cap.* 17.

Neq; 6. Ambar, cujus meminit Scaliger proximè citato loco: In Mauritanorum libris hæc inveni Ambar ab Incolis Marocchi & Fez Balænam dici & Ambara, cujus meminit Joannes Leo Africanus,

Digitized by Google

canus, videlicet, quod ſit piſcis prodigioſæ magnitudinis & qui videri non poſſit, niſi cum emoriatur è mari in littus ejectus: in Deſcriptione Africæ.

Sed illa AMBRA jam pertractabitur, quæ in officinis Pharmaceuticis celebrioribus ad hominum ſanitatem tàm præſervandam quàm recuperandam aſſervari ſolet & refertur inter tria illa odorata pretioſa ſimplicia, quemadmodum ſunt AMBRA, MOSCHUS & ZIBETHUM, quibus optimo jure addi poteſt Balſamus ſive Balſamum de Mecha & Tolu; de quo Proſper Alpinus in Dialogo.

Antequam autem ipſius AMBRÆ definitonem vel potius deſcriptionem dem, commodùm eſſe arbitror, nonnulla neceſſaria præmittere, quæ locùm habere haud poſſunt, atq; ita ex animis tollere prius præconceptas opiniones, neforte in principio ſtatim offenſam quandam ſuppeditem legenti; Fortaſſis invidiam mihi contraxero apud invidos & novitatis accuſabor à ſuperciliofis, ſed novum non eſt, quod affero, (etiamſi ſit) ideò Autorum ipſiſſima verba adduco & Invidiam nihil curo, Rumpantur Jlia Momo. Doctorum ſcripta ſemper habui reverenter atq; etiamnum habeo, non tamen coactus, quaſi meliora videns hujus vel illius opinionem non auſim deſerere & ex tot atq; tot uni eidemq; omnium probabiliſſimæ ſubſcribere eandemq; ad Omnipotentis DEI gloriam & hominum ſanitatem adſtruere. Commodùm hic incidit, quod Beatus Sennertus in indaganda cauſa Convulſionum ſcribit: Etſi calumniis facilè obnoxius ſit, ſiquis à ſententia in omnium libris ferè vulgata ſeceſſionem faciat, tamen ubi de veritate agitur, non quis vel quot aliquid dixerint, videndum, ſed quàm benè quid dicatur, perpendendum: Et quod Scaliger habet *in Theophraſtum de plantis lib. 6. cap. 6.* Lectori ſtudioſo jus erit conſulere veritati, non enim candidorum intereſt ingeniorum cum autoribus pugnare, ſed cum ſententiis conferre ſententias ad communem utilitatem, quæ in ſola veritate eſt, Itaq;.

Primò

Reperitur, qui Ambram nativam dari negat.

Etenim

Etenim ambarum, vulgò griſeum dictum, Veteribus vix cognitum nec quicquam factitium ex Ladano, Xyloaloe, ſtyrace & Zybetho credidit Leonardus Fuchſius, ſicut id teſtatur Adrianus Toll commentario in Stœckeri praxin auream *cap. de Epilepſ.* & Matthiolus *in Dioſcorid. p. 66.* quando ſcribit: neq; libet ſubſcribere ſententiæ Fuchſii: qui in libro de componendis medicamentis, quam ultimo loco auctum edidit, Ambarum noſtri uſus factitium eſſe cenſet atq; legitimum Ambarum, de quo ſcripſerunt Mauritani, quodq; ipſe ſuccini generi adſcribit, deſiderari, ſiquidem non video, quibus rationibus vel autorum teſtimoniis hanc ſuam comprobet ſententiam: Audiatur Silvaticus, qui controverſiam dirimit: Sophiſticatur quidem cum ligno aloes, ſtorace calamitha & laudano reſolutis addito muſco reſoluto in aqua roſarum & appoſita aqua in parva quantitate, ſed cognoſcitur, quia ſophiſticata poteſt malaxari ſicut cera, Vera autem non; *in Pandect. cap. 37.* Ideoq; quamvis factitia detur, non tamen eſt neganda nativa apud nos, Id quod ex ſequenti hiſtoria apparebit maniſeſtiùs, ubi procul dubio Genuina Ambra & non factitia inter Cæſarum dona præſentata eſt D. 14. Maij Anno 1615. Hat ein Türckiſcher Geſanter Mehemet Kibaja, ſo bey ſich gehabt zehen Goldfarbe Roß / ſtattlich und prächtig in 50. ſtarck nach Hoff zur Audientz bey Ihr. Käyſerl. Majeſtät Matthias ſich begeben / und derſelben ſechs Türckiſche Roß / zwey mit Sattel und Zaum mit Perlen geſtickt / die andern mit rohten Decken / ein Reygerbuſch / darinn ein Kleinod mit Diamanten und Rubinen verſetzt / ſechs roht beſprengte Windſpiel mit roten Scharlack / einem Tappich mit Perlen geſtickt / auff einem Roß liegend / ſo groß daß ein Mann daran zutragen gehabt / zwey Türckiſche Küſſen / ſechs Schüſſeln mit Bezoar, Biſam, Ambra, Terra Sigillata, Balſam und allerley Raritäten verehret; Mitteran in 22. Buch in Beſchreibung derer Niederländiſchen Hiſtorien.

Secundò.

Reperiuntur, qui ſcribunt, quod Ambra ſit ſpuma maris. Ita quoſdam ſenſiſſe teſtatur Idem Silvati-

vaticus in Pandectis & Weckerus *in ſuo Antidotario ſpeciali lib. ſect. 2. p. m. 79.* Et Libavius *lib. 4. Singularium cap. 1.* Eò quoq; perventum eſt, ut ſpuma maris quædam crederetur. Verum ſufficiunt ad hanc opinionem, quæ Garcias ab Horto & ex hoc Weckerus habet. Et hæc opinio ratione caret, quod nullum ambarum inveniatur, ubi frequentiſſimæ ſunt Balænæ & ubi fluctuum reciprocatione ſpuma plurima excitatur; quemadmodum id quoq; ſatis demonſtratum eſt à Fragoſo in libro de medicamentis ex Indiis in Europam delatis *cap. de Ambaro p. 89.* Scaliger *Exerc. 104.* hæc habet: Balæna dentes nullos, pro iis longiſſimas virgas habet, craſſitudine pollicari, quæ tamen in villos ſcinditur ac deſinit, his ſubigit maceratq; ſpumam, unde ali creditur, viſæ namq; ſunt pinnis ciere fluctus eosq; dirumpere crebris impulſionibus atq; ore excipere, unde nutrimenti vel fides vel ſuſpicio, Nam quantum piſcium ſit ſatis ad explendam ingluviem, atq; reponendam corporis immanitatem, neq; molem vorare grandiorem licet eis propter gulæ anguſtias, aditus enim vix ſemipedem patet, Minuſculi piſces facilè ſubterfugiunt illius invaſiones, flexu enim lento eſt & ignavo, alii negant alio tempore ſpumas illas agitari, quam cum in Venerem laceſſitur &c. Ubi nulla ſit mentio Ambræ: Libavius citato loco *p. 339.* pergit, Repudiantur, qui ſpumam maris dicunt, quod nihil ambræ exiſtat multis in locis ubi ſpuma exactiſſima, Cur dulcis & non ſalſa foret ambra, ſi ſpuma eſſet? &c.

Tertiò.

Reperti ſunt, qui arbitrabantur, quod Ambra ſit jecur cujusdam piſcis. Id quod teſtatur Idem Silvaticus in Pandect. & Eichſtadius in libello de Confect. Alcherm. *cap. 15.* & Fragoſus citato loco, quod Symphorianus Campegius hepar eſſe cujusdam piſcis marini autumet. Verum notum eſt jecinora præter ſuum parenchyma ex aliquibus conſtare venarum & arteriarum filamentis, quarum vel minimam ſal-

tem

tem particulam in fruſto Ambræ etiam ſatis magno repertam fuiſſe uſquam, nullus ſcribit, quantum ego memini, Et veriſimile non eſt eadem jecinora evomi à balænis aliisve beluis marinis ſine vitæ noxa, quæ poſtmodum vel in littus ejiciantur, vel à nautis ad hanc rem attentis in mari colligantur, Et unde quæſo roſtella atq; conchylia aviumq; ungues aliæq; res quæ quandoq; in ambra reperiuntur, quemadmodum id abundè conſtat, ad jecinora pervenirent, niſi concedere velimus, aviculis forte inſidiari balænas & aucupia inſtituere in alto mari & conchylia colligere, eademq; roſtella ſive ſint avium ſive polyporum ſepiarumq; oſſicula, ut vult Carolus Cluſius *lib. 7. in Garciam ab Horto de Aromatum hiſtoria cap. 1.* atq; illa omnia ad jecinora ablegare certo naturæ inſtinctu ſine noxâ concoctionis integra & quaſi in peculiarem capſulam impacta reponere.

Quartò.

Reperiuntur, qui ſcribunt, quod Ambra ſit ſperma Ceti. Sic Hieronymus Cardanus *lib. de ſubtilit. p. 284.* Creditum eſt eſſe ſemen piſcis horrendi monſtroſiq; ex Cetaceo genere, cujus caput lapidis referat duritiem (hinc Lapis Manutis ut nonnulli ſcribunt ſed fortè rectius Manati, ſicut patet ex Hiſtoria Naturæ Joannis Euſebii Nierembergii *cap. 9. lib. 11. ex Oviedo*) Hic in Oceano Oritur ejusq; nomen Ambar. Et J. C. Scaliger, qui rem propius putaverunt, omnes pene aliquid de Balæna eſſe arbitrantur; Et verſa pagina, Qui Balænæ ſemen eſſe autumant, è lumbis, quibus hæreat, excipi prodidere: Quæ adducta ſunt à Cardano & Scaligero habet Hiſtoriale Deſcription de L' Afrique Eſcrite de nôtre tems par Jean Leon, African, premierement en lanque Arabaſque, puis en Toſcane & à preſent miſe en Francois: A Lyon Par Jean Temporal 1556. Avec Privilege Du Roy in folio pag. 383. Titul: Des Poiſſons.

Ambara, poiſſon.

Or pour venir maintenant à parler des poiſſons, Ambara en eſt un de grandeur & forme épouventable: lequel ne ſe peut

veoir ſi non quand il n'a plus de vie: pource que la mer le jete ſur la rivage. Il, a la tête autant dure, comme ſi elle étoyt de pierre & ſeu tronve daucuns, qui un vingt & cing toiſes en longeur, & d'antres d'avantage; tellement, que le nom de balene, ne luy conviendroit pas mal: Ceux qui habitent ſur les rivages de l' Ocean, diſent, que ce poiſſon eſt celuy, qui jete l'ambre gris: mais ils ne ſavent ſi c'eſt du ſperme, ou de la fiente.

Addit autem Scaliger: Hoc nondum mihi pro certo eſt inventum in Venationibus Callaicis & Bajonenſibus. Et Nicolaus Monardes lib. de ſimplicib. medicament. ex novo orbe delatis *cap. 7.* Inde convellitur eorum opinio, qui Balænarum ſperma eſſe aſſerunt, ex eo decepti, quod interdum in Balænarum Ventriculis inveniatur, quæ illud aquis innatans nonnunquam devorant, alimentum eſſe exiſtimantes. Et Autor non nominatus *in notas Caroli Cluſii ad Aromatum Hiſtoriam Garcia ab Horto cap. 1. p. 243.* expreſsè habet: Vulgo perſuaſum eſſe, non ſane quod verum ſit, ſed quod falſo id vulgus putavit. Franciſci Baconi Baronis de Verulamio ſententia hæc eſt, in Hiſtoria Naturali Centur *IX. p. 929.* Quidam cenſent, ambram ex piſcium ſpermate refundi, ſed extra probabilitatis ſpeciem, opinio eſt, &c. Imprimis notanda veniunt verba Excellentiſſimi D. D. Schrőderi, quæ habet *lib. 3. cap. 31.* de ſpermate Ceti: Eſt & aliid genus bituminis, quod ſperma Ceti Officinæ vocant, alii Ambram ſubalbidam, alii florem maris ſeu ſalis Veterum interpretantur, Germ. Wallraht: Et in notis: Colligitur in mari cui ceu ſperma ſupernatat, cujus autem originis ſit, nondum inter ſe autores conveniunt, ſunt enim, qui eſſe ſemen volunt à Balæna ſeu Ceto emiſſum, ſed malè, invenitur enim in locis ubi ne Balænarum quicquam deprehenſum, & habet *lib. 5. cap. 77.* de Ceto in notis: Ex hoc animali ſunt, qui ſperma Ceti officinarum deſumi volunt, ſed malè, Alii ambram ipſi acceptam referunt, ſed itidem falsò &c. Deinceps nulla ſit mentio Ambræ, ubi magna balænarum copia eſt; Benevolus Lector haud gravetur ſuam concedere benevolentiam in perlegendo piſcandi genere balænas in Florida, quam ipſam piſcationem ita recenſet Joannes Eiſebius Nierem-

bergi-

bergius in ſua Hiſtoria Naturæ *lib. 11. cap. 60. ex A Coſta:* Quo piſcationis genere in captandis Balænis, quas Florida numeroſas exhibet, Indi ut untur, hoc ferè ſe modo habet. Canoam ſeu ſcapham inſcendunt & eam usq; ad dorſum conſpectæ Balænæ impellunt, poſt Indus è navi ſuper piſcis cervicem exiliens & illic aliquamdiu ceu in equo ſeſſitans, opportunum tempus venatur, quo acuminatum palum ſecum in hunc uſum allatum, in ejus narium unam profundius defigere poſſit, Nares autem hoc loco vocamus ea foramina, per quæ tum aerem beſtia introſpirat, tum conceptam aquam copioſiùs eructat, ſuccedente ergo primo auſu, arreptis fuſtibus ac ſudibus eam undiq; alacriter contundit Indus: quibus irritatior balæna reddita plagis, immani habitu furere incipit & nunc hùc nunc illûc per vaſtum mare ſeſe jactat, ingentiq; fremitu magnam aquarum molem in montes executit: nonnunquam magna ſuccuſſatione in profundam maris abyſſum ſe demittit, paulò poſt iterum in aera ſeu altum erumpit & motus præ inſania miros & aſpectu horrendos edit, Interim nihilominus Indus ceu expeditiſſimus eques, in equo ſuo immotus conſidet & ut dolorem ferocientis beſtiæ ingeminet aut acerbiorem reddat, palum ſecundum quoq; in nares alteras piſci abſtrudit, tamdiu repetitis ictibus incuſſum, uſq; dum omnes trahendi aeris meatus ei præcluſerit: Ita probe confertâ re, piſce relicto, in ſuam iterum inſidit canoam, quam ſecum interim pertraxerat redalligatam: Eâ ergò paullò longiùs à piſce ſecedit, funemq; quo illum ligavit aliquantò extenſius remittit, ſenſim tamen poſt ſe nonnihil attrahens, ita piſcis, quamdiu profundas aquas habet, mirè furit, ſuum ductorem lentè inſequendo, At in humiliorem locum maris excuſſus propter corporis inexpediti vaſtam molem illicò immobilis jacet, nec ſe prorſum vorſumve movere poteſt. Hoc viſo Indorum magnus numerus prædæ ſpe, dicto citius approperans, balænam conficit: cujus poſtea diſſectæ carnes viritim ex equo partiuntur, ex quibus reſiccatis deinde probam farinam & ex hâc tandem panes longo tempore durabiles pinſunt &c. Eandem hiſtoriam Germanico Idiomate recenſet Merian vel potius Johan

 Lud-

Digitized by Google

Ludwig Gottfried / in Hiſtoria Antipodum; cujus piſcandi modus in figura abeodem ex hibetur: Et de Balænis pugnacibus idem Nierembergius refert *cap. præcedenta 59.* Juxta Inſulam Loandam, ad latus maris, plurimæ balænæ conſpiciuntur, quæ in ſe invicem magno boatu inſurgunt ac ſeviunt, adeò ut ob cruentum, quod ineunt prælium, plures ſæpè in littore extinctæ reperiantur, Has incoli diligenter per littora conquirunt atq; è pinguedine unguentum quoddam parant, quo naves picis loco illinunt, Quamvis autem hic ſemper balænæ cernantur, AMBRA tamen hic nulla, non griſea, quam vocant, non candida, non nigra, E quo efficitur non eſſe Balænarum ſemen ambram, uti aliquorum opinio eſt, cum hoc in loco, ubi tanta illorum copia eſt, ne nomine quidem nota ſit. Hæc autem allegaſſe placuit ideò, quoniam Autor Gallus in HISTOIRE NATURELLE DES ILES ANTILLES de L'Amerique chapitre Vintieme de l' Ambre gris de ſon Origine & des Marques deCelvy qui è bon & ſans melage; liberaliter admodum ſcribere audet, ad Floridam & aliis Americæ locis ambram copiosè reperiri hiſce verbis: L'Ambre gris ſe tronve en plus grande abondance aus coſtes de la Floride, qu' en ancune des aotres contrées de l' Amerique.

Sic quoq; juxta Norwegiam in Oceano Deucaledonio & Hyperboreo verſus Islandiam & Groenlandiam nihil quicquam Ambræ reperitur: Nam ſic ſcribit Gerardus de Veer, von Amſterdam/in Beſchreibung der Holländiſchen und Seeländiſchen dreyen Schiffarten nach Mitternach *p. 182.* im dritten Theil der Orientaliſchen Indien Joh. Hugo von Lind Schotten / da ſie bey Norwegen geweſen: Wir ſahen im Meer viel Samen von Wallfiſchen / viel Schiffgeſellen gaben ſich auß den Schiffen/hätten Körbe / damit ſie Samens ſchöpfften. Ubi nulla fit mentio ambræ.

Neq; recordor Valerium Cordum libro de haloſantho & Geſnerum in Corollario de haloſantho quicquam meminiſſe de Ambra.

Et Laurentius Eichſtadius in libello de Confectione Alchermes ſcribit *pag. 65.* ſperma Ceti eſt mollius nec ita friabile ut ambra &c. Conſtat itaq; ex allegatis ne tantillum quidem am-

ambram convenire cum ſpermate Ceti, ſed nimiò plùs potiùs differre, quod ipſum quoq; cujusvis autopſia facile teſtabitur.

Quintò.

Repertos fuiſſe, qui Ambram eſſe fructum arboris ſub mari creſcentis Idem teſtatur Silvaticus in Pandectis, Verùm quanquam conſtet ex Odoardi Lopetz navigatione ad Congianos inſtituta, ut refert Pigafetta: Quod in parte Inſulæ Loandæ continenti oppoſita naſcantur in locis humilioribus ſub aqua arbores poſt defluxum maris conſpicuæ, quarum radicibus magnæ adhærent oſtreæ carne pugnum humanum æquante, ſapore jucundo: *in Hiſtor. Mexican. Joan Fabri p. 567.* plantæq; aliæ ac frutices, qui ad arborum figuram aliquo modo accedere videntur, ſub mari creſcant & reperiantur, ut ſunt Quercus Marina Theophraſti, frutex marinus Erucæ facie, teſte Carolo Cluſio & Corallium in ramos pro naturæ voluntate nunc plures nunc pauciores ſingulari atq; amabili venuſtate ſeſe diffundat & propterea etiam à plurimis frutex vel arbor ſalutetur, Ideo tamen de certitudine arboris Ambram ferentis nihil concludere licet.

Sextò.

Reperiuntur, qui Ambram Camphoræ ſpeciem eſſe ajunt: Quod ipſum aſſerere conatur Averroes 5. *Colliget. cap. 56.* Cui adſtipulari videtur Cæſalpinus, quando *lib. de Metallicis. cap. 33. p. 71.* ita ſcribit. Nec injuria fortè Averroes inquit, Camforæ genus eſſe, quod naſcitur in maris fontibus, aquis innatans, quæ Ambra dicitur, ex genere ſuccini: Verum repræhenditur à Weckero, quod ejus opinio à Veritate ſit aliena & tanto Viro inſigniq; Philoſopho indigna ſitq; clarius, quam

ut

ut multis demonſtrari debeat, primùm quod Caphuram in mari naſci dicat, deinde quod eandem, quæ frigida eſt & ſicca tertio gradu, Ambari genus faciat, quod calidum & ſiccum ſtatuit ſecundo ordine *lib. 1. Antidotarii ſperial. ſect. de Marinis.* Hæc ille: Quibus & hæc forte addi poſſunt, quod Camphora tenuium ſit partium & propter earundem volatilitatem facilè evaneſcat, niſi ſemine lini vel pipere addito, quaſi nutriatur ſemper, & ita conſervetur, Ambra non item; Et Septalius *in Animadverſionibus Medicis* ſcribit: Non eſt recipienda ſententia patrum commentatorum Meſues, quam Caleſtanus adeò mordicùs defendit, ambræ camphoram æquali pondere addentium cum Legatur ambracam: (cujus eſt mentio facta ſupra in nominis appellatione) dictionem poſtremam, Cam, Camphoram explicantes, Cum Cam Epithetum optimæ ambræ ſit, vel communi omnium loquendi modo receptum: *lib. 9. num. 146. &c.* Præterea de Camphora conſtat, quod illam fundat arbor caphura dicta: teſtantibus Joan Euſebio Nierembergio in Hiſtor. Naturæ *lib. 14. cap. 39. p. 314.* ex Franciſco Hernando & Excellentiſs. Mœbio Prof. Publ. Jenenſ. in Anatomia Camphoræ. De Ambra non,

Septimò,

Reperitur qui aſſerere conatur, quod Ambra ſit ſpecies Naphthæ. Ita ſentit Nævius in Conſiliis à L. Scholtzio collectis, *Conſil. 225.* Puta Ambram non eſſe ex piſcibus ut quidam opinantur, ſed ex naphthæ genere, quod ſuccinum Orientale demonſtrat, moſchum & ambram olens &c. Verum Naphtha 1. eſt colamen Bituminis Babylonii 2. eſt conſiſtentia liquidum. 3. eſt ignis rapaciſſimum, quemadmodum teſtatur Excellentiſſimus Schröderus in ſua Pharmacopæja, quod de Ambra dici nequaquam poteſt.

Octavò.

Repertos fuiſſe, qui Ambram eſſe gummi

quod-

Digitized by Google

quoddam arbitrabantur, teſtatur ſæpius citatusSilvaticus. Verum Gummata ſunt concreti liquores, aqueis faciles ſolutu, profuſi tum ex ſtirpibus, tum ex arboribus excelſis; Namq; ſic *Gummi Arabicum* manat ex arbuſcula, quam Dioſcorides Acaciam nominat. Sic *Anime* ex arboribus quibusdam proceris inciſis in nova Hiſpaniola exſtillat. Sic *Aſa fœtida* eſt Lachryma Laſeris in Media, Lybia ac Syria. Sic *Benzoe* ſtillat ex arboribus certis, magnitudinis proceræ quo ad corticem ſauciatis, Sic *Caranna* affertur ex Carthagine Indiæ Occidentalis ſeu novæ Hiſpaniæ provincia, ubi ex vulnerata arbore elicitur. Sic *Elemi* aſportatur ex Æthiopia, ubiſtillat ex arbore, quam oleam nonnulli volunt, alii cedrum. Sic *Copal*, Sic *Galbanum*, Sic *Maſtiche*, Sic*Myrrha* cum ſua ſtacte, Sic *Opium*, Sic *Opopanax*, Sic *Sagapenum* Sic *Sanguis Draconis* Sic *Sarcocolla* Sic *Storax Calamita*, Sic *Tacamahaca*, Sic *Tragacanthum* Sic *Olibanum & Thus* ex ſuis ſibi propriis exſtillant & eliciuntur arboribus &c. Quæ omnia Excellentiſſimus Schrōderus obfirmatè paſſim recenſet in ſua Pharmacopœja ex præſtantiſſimis & probatiſſimis autoribus, Garzia videlicet, Matthiolo, Cordo, Monarde, Dioſcoride, Cluſio, Fragoſo, Cæſalpino, Lobelio, Bellonio, Dodonæo, Tabernæ Montano & aliis: Itaq; cum nondum conſtet ex quanam arbore vel frutice, hujus vel illius Regionis, Ambra proveniat, aſſenſus videtur eſſe differendus, Refert quidemAlexanderGeraldinus inIndiaEpiſcopus inItinerario ſuo ad PontificemLeonem X(quod ipſumJtinerarium OnuphriusGeraldinusAuctoris AbNepos edidit Romæ Ań 1631.)*p.175.*Damniana, Panniani Soli civitas maxima eſt, per medium cujus flumen à Nilo ortum labitur, ibi latiſſimæ Valles, ibi altiſſimæ arbores, vellera nobiliſſimi ſerici per folia tenentes, ibi per colles odoratæ paſſim arbores ſe retegunt, quæ quadam parte anni ſudorem per internodia emittunt, quem poſtea coagulatum per ſancta deorum templa adolent, cum ſuaviori longè adore, quam ipſa thura &c. Verum à Geraldino Ambra vix indigitatur, cum eâ ratione pervenire & repiri haud poſſit in Oceano Æthiopico &

C Indi-

Digitized by Google

Indico, cum tamen in his & eorundem circumcirca littoribus imprimis inveniatur, quemadmodum infra pluribus demonſtrabitur, ſed potius beneficio fluminis à Nilo orti pannianum ſolum & Civitatem Damnianam per labentis in mare mediterraneum devolveretur, ubi tamen inveniri nullibi fit mentio. Ex Libavio addere libet, quæ habet *lib. 4. Singularium cap. 2. in Scholiis p. 320.* Mira eſt Ambræ natura non ſtatim indurari, poſtquam eliquata eſt, cum tamen id faciant cæteræ reſinæ liquabiles, ut & pix & cera.

Nonò

Reperiuntur qui ſcribunt, quod Ambra generetur in mari in ſpeciem fungorum & à fluctibus maris in littus ejectari ſoleat. In hâc Opinione non ſolum fuit Avicenna *lib. 2. cap. 63.* ſicut ſcribit weckerus, cujus ſententiæ tamen non in omnibus editionibus fit mentio, allegat autem Autor non nominatus eundem Avicennam in notis in notas Caroli Cluſii ad Garciæ ab Horto Aromatum hiſtoriam *p. 243.* his verbis: Quod autem à fluctibus maris in littus ejectari ſoleat præclarè oſtenderat Aviſenna, ideò nos illa ex Codice Arabico converſa retulimus. Et Serapio *lib. de ſimplicibus cap. 196.* Hambra id eſt Ambra dicitur, quod naſcitur in mari & generatur in eo ſunt generatur ſpecies fungorum in terrâ & quando mare turbatur, ejicit à fundo ejus lapides magnos & cum iis ejicit fruſta ambræ: Sed & ipſe Scaliger *Exerc. 104. ſect. 10.* Cum tot ſeculis nulla in Balænis ambra viſa, facilius inclinat animus, ut credamus fungi eſſe ſpeciem, cortice ſiquidem obductam vidimus, nec ſine ſquammularum veſtigiis, ut in fungo vetulo, intus globulorum cohæſionibus potius accedit ad tuberum naturam quorundam, quæ papillatim concreta ſunt: Et in fine hæſitanter: Si quid ad perſuaſionem facere poteſt, illud huc adducendum cenſui, In Rutenis fungillos naſci perpuſillos valdè odoratos, ad Pyrenæos etiam odoratiores, quos Moſſerons vocant,

cant, Verum Serapionis verba vix ſunt attendenda, nam 1. nondum probatum eſt in mari naſci ambram & 2. generari in eo ſicut ſpecies fungorum in terra, ſed potius ſibi invicem contrariantur fungi & Ambra, Nam fungi facile putreſcunt, ranceſcunt & magno labore exſiccati, ſitu & carie corrumpuntur, ambra non item, ſed ambra laudatiſſima potius à putredine, ſitu & carie conſervat & odoris fragantia vitales Spiritus egregiè mehercle recreat reficitq;. Scaliger ſi per Moſſerons intelligit Muſcari, illi ſane non ſunt fungi, ſed 1. ſunt flores. 2. habent folia. 3. habent bulbos. Fungi non. Odoris fragrantia imitantur quidem quadantenus Muſcari Moſchum, quemadmodum & Cyanus Moſchatus & Geranium Moſchatum & Abel Moſch &c. Ideò tamen non ſequitur 1. Ambra eſt fungus. & 2. Creſcit ſub mari. Fungus Scaligeri puerile figmentum eſt, ſcribit Libavius *lib.4.* Singularium *p.345.* videndum an ſub mari naſci queat fungi plantia. Non quod foris aliquid ſimile habet, ſtatim eſt idem. Concedimus in India naſci plantas odore fragantes. Sed talis fungus nondum eſt conſpectus. Nec fungi cadaver quidem. In Rutenis fungillos naſci ait perpuſillos valdè odoratos, & ad Pyrenæos odoratiores, quos Moſſerons vocent. Sed nihil hoc facit ad perſuaſionem, monſtrandi ſunt in mari Æthopico & Indico &c.

Decimò

Reperitur Andreas Cæſalpinus, qui Ambram gemmam quandam eſſe autumat, quando ſcribit *lib. 1. de Metallicis cap. 34. p. 72.* Forte non erraret, qui diceret (loquitur de Ambra) vocari Aromatitem Plinii, quam inter gemmas repoſuit: Hanc ſententiam fovere Cæſalpinum teſtatur Aldrovandus in Muſæo Metallico *lib. 3. cap. 21. p. 431.* illa fortè ratione ductus, quod Plinius ſcribit Aromatiten gemmam myrrhæ odorem redolere *lib. 37. Hiſtor. Natural. cap. 10.* Verum Cæſalpinus ſibi conſtare non videtur, quando *lib. 2. cap. 36.* de Onyche *p. 121.* ita ſcribit: Alia eſt gemma Samotracia apud

 Plini-

Plinium ex Inſula ejuſdem nominis nigra ac ſine pondere ligno ſimilis, Hæc hodiè Ambra nigra vocatur copioſa in Compoſtella; ex qua conficiunt imagines S. Jacobi, Compoſtellani, quas peregrini ferunt relegionis gratia; globulos etiam formant ad Coronas præcarias: Sed fortè ab Ipſo Cæſalpino Aromatites gemma ad ſuccini ſeu Gagatis potius ſpecies rectius refertur *cap. 28. lib. 2. de Metallicis p. 113.*

Undecimò

Reperitur qui ſcribit, quod Ambra ſit verum & nativum Sulphur. Ita ſentit & ſcribit Trium Cæſarum Romanorum Medicus Crato *in Conſiliis à Laur. Scholtzio Collectis column. 1093.* his verbis: Hoc ſilentio minimè præterire debeo, Sacræ Cæſareæ Majeſtatis Maximiliani II. Auguſtam Conjugem Mariam Caroli V. filiam Dominam meam Clementiſſimam, ambram mihi donaſſe, quam ego pro vero & nativo ſulphure habeo, cum & ardeat incenſa & maculas ſulphureas habeat. Verum facilè conceditur plus participare de ſulphure, ſi in principia Chymica reſoluta conſideretur, quam de ſale, cum magis olfactus quam guſtus organon afficiat ſuavibus ſuis & amicabilibus exhalationibus ſuasq; facultates earundem ſubtilitate amplius diffundat, Et quamvis incenſa arſerit & ſulphureas vel potius flavas habuerit maculas (de ſulphureis autem maculis aliàs nemo quicquam habet, quantum ego memini) exinde tamen non concludendum, quod ſit verum & nativum ſulphur: Libavius *lib. 4. Singularium cap. 5. p. 340.* ad hanc Cratonis opinionem ita infert: Libenter credimus tanto Viro aſſerenti ſuam ambram arſiſſe ut ſulphur; ſed nulla autoritas dignitasq; alioquin ſatis eſt ad cavendas omnes impoſturas, Quid ſi aliud quid fuiſſet quam ambra?

Duodecimò.

Reperiuntur, qui ſcribunt, quod Amba-

rum

rum ſit terra: Sunt qui exiſtimant eſſe Inſularum aliquot ſive rupium partes, quas mare undis tectas habeat, quæ ſubinde tempeſtatum impetu avellantur. Nam partibus ſæpenumero natat 10. aut 12. viro 50. & 60. palmarum, Ita ferunt aliquando integras reperiri Inſulas ex Ambaro, quas cum repetere vellent illi, qui antea naves oneraverant, nullas invenere: Johan Hugo à Lindſchott *cap. 70.* Germanica editio *pag. 59. parte 4ta* habet, Etliche meinen es ſey eine ſchwämmichte Erde &c. Hæc mea eſt opinio, veluti pro regionum natura, terra interdum rubra eſt, ut Bolus Armenus, interdum Candida ut Creta, nonnunquam nigricans, ſic veriſimile eſt aut Inſulas aut terras ſimilis cum Ambaro formæ inveniri, quod terra ſit aut fungoſa, aut alterius generis, quod verum eſſe teſtatur magna ejus quæ reperitur quantitas, Siquidem inventa ſunt interdum fragmenta humanæ magnitudinis, interdum nonaginta palmarum latitudinis: Affirmarunt nonnulli, ſe Inſulam ex puro Ambaro vidiſſe, quam poſtea requirerent, nuſquam comparuiſſe, Anno 1555. Circa promontorium Comorim quod è Regione Inſularum de Maldiva eſt, fragmentum trium ferè millium pondo repertum eſt; ſed cum is qui invenerat picem aut bituminis genus eſſe exiſtimaret, vili admodum vendidit; maximum verò, quod unquam viderim fragmentum, quindecim liberas pendebat: Sed qui in Æthiopiam commercii cauſa navigant, multò majora fragmenta ſe vidiſſe affirmant, totus enim ille Æthiopiæ tractus à Sofala ad Brava uſq; Ambaro abundat, ſcribit Pro-Regis Indiæ Medicus Garcias ab Horto *lib. 1. in Aromatum Hiſtoria cap. 1.* Et ex eodem aliquoties citato loco Weckerus, Garciæ quadantenus adſtipulatur Renodæus in Diſpenſatorio: Eâ generali acceptione, cum bitumen poſſit etiam dici terræ ſpecies, non illius veriſimilitudinem impugno, Et revera nonnulli terram pretioſam vocant. Terræ fungoſæ pinguiſq; genus ob fragmentorum amplitudinem Occo appellavit, referente Libavio in Singularibus *lib. 4. cap. 1.* Quam autem hæc opinio ſit veritati conſona exinde elucescit, quoniam iſti terræ nullus certus aſſigna-

tur locus, dum nunquam ſit mentio ab autoribus, ubi effodiatur aut reperiatur, quemadmodum Bolus Armenus, Bolus Bohemicus, Creta, ab Inſula Creta ſic dicta, Catechu ſeu terra Japonica, (quanquam de hâc nondum conſtet an ſit terra ſimplex vel aliquod compoſitum) ab Inſula Japan, Terra Lemnia, Terra Melitea, Terra Sileſiaca &c. Et ſi eſſet aliqua terra atq; ejusdem integræ darentur Inſulæ in longe minori fortè eſſet pretio; Deinde terra acu perfoſſa vix reſudat & oleaceum liquorem mittit quæ tamen pro præcipuis notis habentur melioris Ambræ. Cardanus *de tuenda ſanitate p. 318.* ſcribit: Et quamvis Inſulas & moles in mari Indico Ambaris eſſe glorientur, ad fabulas, ut reor, uſq;, certum tamen eſt, magis deeſſe rem quam uſus rationem: Præterea Libavius citato loco *p. 342.* De Inſula ex ambra pura, quæ interdum pateat, interdum evaneſcat, videntur anilia narrari. In Hiſtoria Mexicana à Joanne Fabro etiam hæc habentur *p. 571.* De Inſulis ejuſmodi Ambarinis F. Gregorius nihil ſibi unquam viſum nec auditum fuiſſe ſanctè mihi affirmavit. Poſſe ingentia Ambræ pondera interdum mari innatare non abſurdum putamus, quæ hyperbolicè Inſulæ dici queunt.

Decimotertiò.

Peperiuntur qui ſcribunt, quod Ambra ex quodam fructu ad maris littus naſcente fiat:

Id quod patet ex Nicolao Monarde, quando *lib. de ſimplicib. medicamentis ex novo orbe delatis cap. 7. p. 301.* ita ſcribit & decidit: Non deſunt qui Ambar ex fructu quodam ad maris littus naſcente fieri dicant, qui Aprili & Majo Menſibus matureſcit & odoratus eſt, quem decidentem vorant balænæ, quaſi fructus in alimentum cedens, aliud quam ſanguinem & Carnem generare poſſit: Carolus Cluſius Exoticorum *lib. II. in Indicarum Plantarum Hiſtoria cap. 17.* de Ambare hæc habet: Fructus eſt hic in India, Ambare vocant, nucis magnitudine, nullius in Medicina uſus, ſed eo ſolent cibos condire ut palato gratiores reddantur: maturus enim odoratus eſt, gratamq; aciditatem retinet,

carti-

cartilagineo quodam integitur cortice vireſcente, dum immaturus eſt; at in maturo fulvus color. Chriſtophorus à Coſta exactius deſcribit *in libro ſuo de Aromatibus cap. 52. p. 288.* Craſſa magnaq; eſt hæc arbor foliaq; habet juglandis foliis magnitudine reſpondentia, ſed non ejus formæ, dilutius virentia & multis venis elaborata, quæ illis magnam gratiam addunt, flores exiguos, candidos, fructus juglandis nucis magnitudine virentes & cortice quam illa læviore, odoris gravis & guſtus acerbi, dum adhuc virent, coloris verò flavi in maturis, gratiores odoris & ſaporis gratâ aciditate commendabiles, medullam continentes cartilaginoſam & duram è duris nervis obliquè intertextis conſtantem, hanc arborem appellant Canarini Ambare, fructum Ambares, Perſæ Ambereth, Turci Harb, Luſitani Ambares, quemadmodum Canarini: propter fructus gratam aciditatem omphacii ſeu agreſtæ loco cibis admiſcent, maturum ex Sale & aceto edunt, excitat enim edendi appetitum, unde adverſus biliofos humores utilem eſſe perhibent, Sale & aceto conditus diu conſervari poteſt: hujusq; Chriſtophorus à Coſta, Sequentia addit Carolus Cluſius citato loco. Conduntur in Cadis ut apud nos olivæ, ſed ſunt longe meliores &c. Exinde patet fructum illum Ambares, nullam planè habere cognationem cum ſuaviſſima Ambra ſed ſaltem, ſi forte obviam veniant, balænis alimentum ſuppeditare.

Decimo quartò.

Reperiuntur, qui ſcribunt, quod Ambra ſit manatio fontis in mari ad inſtar bituminis:

In hâc opinione fuit Simeon Sethi teſte Adriano Toll ſuperius citato loco & Cardanus *lib. 5. de ſubtilitate p. 28.* Camphora, ſuccinum & ambra è bituminis genere ſunt, atq; eà de causà etiam ſi quid horum fluat ex arboribus, niſ prohibet, quin etiam ei ſimile in terræ viſceribus generetur.

Et Avicenna *lib. 2. Tract. 2. cap. 63.* Ambra ſecundum quod exiſtimo, eſt manatio fontis in mari.

Et

Et Georgius Agricola *lib. 4. de natura foſſilium cap. 5.* conſentit. Rectius Avicenna & Pſelus ipſam Ambram in mari effluere è fontibus ſentiunt. Et lib. de natura eorum, quæ effluunt è terra *cap. 17.* Eſt bitumen quoddam, quale emanat ad maritimum Arabiæ Felicis oppidulum, quod Sichrim appellant, Id ipſum etiam concretum Arabes Ambram vocant.

Et Reinerus Solenander in ſuis libris de caloris fontium cauſa.

Et Bertinus *lib. 18. cap. 13.* Ambra ſeu Ambar eſt liquidum Bitumen, ſuave, odoratum.

Et Libavius *lib. 4.* Singularium: Verior ſententia defluere de fontibus in mare & ibi induratum ejici in littora.

Et Garcias ab Horto *lib. 1. de Aromatib. cap. 1.* Ambarum Bituminis modo ex maris alveo emanare, hæc opinio melior & veritati magis conſona pleriſq; viſa eſt.

Johannes Hugo à Lindſchotten in Navigatione ac Itinerario ſuo in Indiam Orientalem *cap. 70. p. 75.* ſcribit: Ex fonte aliquo, aut ipſo maris fundo ſuis locis glutinoſo, haud inani argumento creditur fluere. Cum Lindſcotano conſentit D. Paludanus in annotationibus: Ambarium Latinè, Arabicè Ambar, picis quædam eſt ſpecies (ut & meritò autor ait) ex certis fontibus alto in mari exiſtentibus ejectum. Id ſoli expoſitum mox duratur, ut alia, quæ ex mari proveniunt.

Et Adrianus Toll in commentar. ad praxin Auream Stöckeri *cap. 3. de Epilepſ. p. 22.* Veriſſimè bituminis quoddam genus eſt, ex maris fontibus & alveis, pro cellarum vi in littus eructatum, quod aeri expoſitum illicò denſantur, ut ſolent pleraq; alia, quæ ſub aquis adhuc tenella molliaq; ſunt, aquæ verò eruta exſiccantur & in durantur, ut Corallium, ſuccinum.

Idem ſentit Nicolaus Monardes de ſimplicium Medicamentorum hiſtoria *cap. 7.* Varia eſt circa ejus originem opinio, ſed veriſſimum Bituminis genus eſſe ex fontibus in alto mari manans, quod aeri expoſitum illicò denſatur, ut ſolent pleraq; quæ ſub marinis aquis tenella & mollia ſunt, at aqua exempta duran-

Digitized by Google

curantur, ut Corallium, Succinum. Idem exiſtimat Julius Cæſar Baricellus in hortulo ſuo Geniali p. m. 287.

Paulò ſpecioſiùs ſcribit Joh. Euſebius Nieremberg *lib. II. Hiſtoriæ Naturæ cap. 59.* A ſolertibus naturæ indagatoribus obſervatum eſt, ambram habere ſuas ſcatebras & fontes in mari, è quibus hic ſuccus terræ emiſſus inſtar petrolei vel haloſanthos profluit, & poſteà denſatur ut aſphaltum vel ſuccinum, ideoque in numero bituminum rectè ponitur *p. 64.*

Prætereà in Franciſci Hernandis Medici in Indiis præſtantiſſimi Nova Plantarum, Animalium & Mineralium Mexicanorum Hiſtoria à Nardo Antonio Reccho in ordinem digeſta à Joanne Terrentio, Joanne Fabro & Fabio Columna notis & additionibus illuſtrata & Romæ Anno 1651. excuſa, adeoque haud ita pridem, equidem ſatis prolixè de Ambra agitur, itidem tamen ſtatuitur: Ambram non eſſe aliud, quàm Bitumen & quoddam veluti terræ excrementum, quod ab ejuſdem viſceribus in maris abyſſo in mineralibus innata expellitur: quod ipſum p. 572. ulterius aſſeritur.

Atque complures alii, iiq; præcipui, quos omnes jam commemorare ſupervacaneum duco.

Verùm ſunt ſine certitudine nudæ conjecturæ: Nam nunc ajunt eſſe manationem fontis in mari ad inſtar bituminis, nunc ajunt ſcopulorum & cautium radicibus Spongiformi & molli adhæreſcere ſubſtantia, nunc ajunt eſſe Terræ ſuccum, ut Euſebius, nunc eſſe Terræ excrementum, ut patet ex Hiſtoria Mexicana, nunc, quòd Ambra quaſi integra ſit pinguedo, nunc oleum Concretum ut Cardanus, quid ergò tandem aliquando fiet! Locum hic habet illud Hiſpanorum proverbium: De Luengas Vias Luengas mentiras: Et conqueri hic poſſent, de quo Scaliger conqueritur in Gazelæ & Moſchi deſcriptione de ſcribendi periculo, quando fides noſtra ex aliorum ſæpenumero pendeat mendaciis: *Exerc. 211. n. 3.* Nam vix credidero Simeonem Sethi & Avicennam ac ſuæ opinionis adſtipulatores ſuis oculis ad maris abyſſum penetraſſe, illamque manationem obſervaſſe; Itaque quâ facilitate aſſeritur, eâdem facilitate rejicitur, videlicet quando nulla planè ſubeſt probabilitas, nedum relationis alicujus, aliqualis ſaltem certitudo. De ſuccino quod adfertur exempli loco, adhuc ſub judice lis eſt,

D num

num in mari molleſcat, & ex mari demum induretur, cum etiam alibi extra mare repertum fuiſſe ſatis conſtet, & habitâ quâdam diſputatione publicâ in Academia Regiomontana (ubi ſuccinum ſatis copioſum eſt) inter lapides potiùs referatur, ſed illam ego litem non facio meam, Nam; quod concernit generationem ſuam, illa hûc non ſpectat, inter omnes tamen, quas reperi Autorum opiniones, arridet imprimis illa, quam fovet Ruellius in Natura ſtirpium *lib.1. cap.40. p.114. & 115.*

Decimo quintò.

Reperiuntur, qui ſcribunt, quod Ambra ſit ſuccinum: Sic enim Cæſalpinus *lib.1. de Metallicis cap.34. p.72.* Ambra vulgò nomen commune eſt ad omne ſuccinum. Privatim autem apud Arabes medicamentum eſt odoratisſimum à Recentioribus Græcis Ambar, à Latinis Ambarum vocatur, vulgò Ambra Cane & Ambra Griſcia, Hermolaus Barbarus primus ſuccinum Orientale vocavit. Et Georgius Agricola lib.4. de Natura foſſilium *cap.15.* ſcribit: Tam Arabicum ſuccinum, quàm Aſiaticum Mauri appellant ambram. Et Reinerus Solenander de caloris fontium cauſa: Non alia ferè in Re differunt, quam quod in diverſis gentium Regionibus oriantur & concreſcant: ea ſunt ſuccinum, quod Græci *ἤλεκτρον* vocant; & Arabum Ambra: Hæc in Arabia Felice ad Sichrim (ut ſcribunt) oppidulum maritimum ex liquido bitumine coloris è cinereo candidi concreſcit, illud ex eodem bitumine è Saxis in Germanicum mare profluens atque ibi indureſcens ſuccinum (quod quaſi è ſucco fiat) appellant. Quò inclinat Uffenbachius Francofurti ad Mœnum Ordinarius quondam Medicus, qui ad Wirſungi Medicinam meminit, quod Ambra ſit delicatus & ſuavisſimi odoris ſuccus vel ex terra quidam proventus.

Secundum Bertinum *lib.18. cap.13.* nuncupatur Succinum Aſiaticum ſeu Africanum.

Leander Albertus in Deſcriptione totius Italiæ Tit. de Liguria *p.14.* ſcribit: Lingurium item, quod Electrum aliqui vocârunt, nonnulli ambram, abundabat. Hæc ille. Verùm hîc duplex fit con-

d fuſio,

fuſio, primò confunditur Ambra cum ſuccino, & deinde ſuccinum cum Lyncurio. Dum Ambra ab aliquibus Autoribus ſuccinum & quidem Africanum appellatur & Lyncurius lapis, ſuccinum, propter colorem & pelluciditatem, cùm tamen toto cœlo differant. Sed hæc obiter.

Et Matthiolus citato loco in Opinione prima ſcribit de Fuchſio, quòd legitimum Ambarum, de quo ſcripſerunt Mauritani, ipſe ſuccini generi adſcribat.

Et in Opere Hiſtorico Germaniæ Antiquæ Schardii de Effluviis Suevis *p.*170.*cap.*25. in Cornel. Tacitum hæc habentur. Cæterum ut cum ſuccino convenit ambarum, quod & Ambra & Ampar profertur ex Ætio non eſt obſcurum, qui & materiam ejus ſubindicavit, cum illud multis in locis aut ſulphuris aut bituminis modo ſcaturire pronunciet, & Selachiticum à Municipio quodam Indiæ vocatum, ubi ſcaturit, cum ibidem ſit ſubalbidum, aliis anteponat, in Officinis Indicum ferè Ambra Chryſea, noſtra verò Citrina appellatur, Gallis etiamnum eadem conſuetudo permanſit. Hæc de communibus appellationibus ſuccini ſatis ſunt.

Et Johannes Monardus in Compoſita Meſuæ ad confectionem Galliæ Moſchatæ *p.*420. Ambra Canni eſt Epitheton ambræ, quæ à Recentioribus Græcis ambar dicitur. Ex noſtris fuère, qui ſuccinum Orientale vocarunt &c.

Verum ſuccinum eſt pellucidum, Ambra non. Succinum ad maris littora quidem invenitur, attamen etiam è terra effoditur, quemadmodum Rondeletius, Celeberrimus Medicus & Philoſophus Charabe extractum habuit ex montibus Pyrenæis, in cujus alterâ parte fuit Charabe, in alterâ Gagates Lapis, ut ſcribit Gœbelius *lib.*2.*de ſuccino p.*17. Ambra non. Nam neque ex terra effoditur, neque in montibus reperitur. Succinum duriuſculum eſt, adeò ut inter gemmas referatur à Franciſco Rueo *lib.*2.*cap.*26. in tractatu de Gemmis aliquot iis præſertim, quarum Divus Johannes Apoſtolus in ſua Apocalypſi meminit: atque ex eo componantur altaria, pocula, candelabra, arculæ, ſtatuæ &c. Ambra non: In ſuccino aqua conſpicitur, quæ decreſcente Lunâ decreſcit, & accreſcente Lunâ accreſcit: Johan. Bartholomæus Crügerus Prof. Med. Publ. in Academ. Regiomont. Diſputat. de Succino. In Ambra non. In ſuccino

reperiuntur feſtucæ, alga, herbarum ſtipites, folia arborum, culices, muſcæ, formicæ, de quibus teſtis eſt Martialis lib. 6. n. 15.

Dum Phaëtontea formica vagatur in umbra,
Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.
Sic modò quæ fuerat vitâ contempta manente
Funeribus facta eſt, nunc pretioſa ſuis.

araneæ item, erucæ, piſces & ova piſcium ipſi involuta reperiuntur: ut ſcribit Aurifaber in ſuccini hiſtoria: In Ambra non: In ſuccino Rana reperta eſt & Lacerta, ſicut ſcribit Daniel Hermannus Pruſſus in Diſcurſu Philoſophico:

Aſpicis ut ſtet adhuc illæſo corpore Rana
Rana gerens viridem ceu nuper nata colorem
Ut pedibus diſtenta eſt? ut torvumq; tuetur
Lumine diſtorto? Et ſaltum velut uſque minatur
Et quaſi contendit patulas exire per auras
Abnegat Electri maſſa indurata regreſſum.
Fruſto alio exiguos tremebunda Lacerta Lacertos
Ne quicquam extendit, ſinuatq; volumina caudæ
Tortilis: & ſquamæ apparent per terga minutæ
Et parvi unguiculi; deformes pandit hiatus
Os, in agone olim luctâq; in mortis apertum
Quando animam evomuit crebris ſingultibus actam.
Sanguinis hinc ſparſi veſtigia viva ſuperſunt.
Heu miſera ut voluit caveam evitare futuram?
Svavis odor pinguis terræ penetrare cavernas
Impulit: hîc illam liquido implicuitq; Electro
Vix ambas melius Cous depingat Apelles.
Viva repræſentant ſic viva membra colores
Felices ambæ: atque æterno nomine claræ
Quas talis ſuccus tumba tumulavit odora
Nobilius nullum poterant reperire ſepulchrum &c.

Cujus utriuſque appoſita figura videri poteſt p. 465. lib. 4. Conſil. & Epiſtolar. Medicinal. Cratonis Francofurt. editar. Anno 1593. in Octav.

Et Vipera. Nam ſic Martialis lib. 4. n. 159.

Flen-

p. 20.

Rana et Lacerta
Succino Prussiaco
insitæ

Flentibus Heliadum ramis dum vipera ſerpit
Fluxit in obſtantem ſuccina gemma feram.
Quæ dum miratur pingui ſe rore teneri
Concreto riguit vincta repente gelu.
Ne Tibi regali placeas Cleopatra ſepulchro
Vipera ſi tumulo nobiliore jacet.

In Ambra talia non inveniuntur: Contra verò Ambra bibula eſt, nam diſſolvitur non quidem ſpiritibus vel aquis deſtillatis, neque etiam vino, *ſed potius* guttulis aliquot olei appropriati & deſtillati: Zwölfferus in Animadverſionib. ad Pharmacop. Auguſt. ad pulver. pro ulcerib. gutturis *p.*165. *col. a.* Succinum non. In ambra roſtella avicularum inveniuntur, conchylia item & oſtrearum teſtæ & Osſicula de ſepiis ac avium unguiculi aliæque res ut lapilli, *teſte Olao Wormio in ſuo Muſeo*, quemadmodum pluribus demonſtrabitur & ratio dabitur infra in Quæſtionibus: In Succino non. Et quantum Odor Ambræ differat ab odore ſuccini non opus eſt, ut pluribus jam deducatur, cum ſenſus unumquemque illud ipſum docere ſatis posſit. Deinde verò, quòd ſuccinum attrahat ad ſe paleas & folia arida, ut magnes ferrum, ſcribit Eraſmus Stella in Bo-Borusſiæ Antiquitatib. *lib.*1.*p.*517. de Ambra ſcribit hoc nemo, quantum ego memini. Addenda quoque hîc veniunt, quæ habet Agricola *lib.*4. *de natura foſſil. p.*494. M. Paulus Venetus aſſerit in Balænis ad Inſulam Madagaſcar inveniri (loquitur de ambra) ut fortè invenitur, tametſi in noſtris piſcibus repertum eſſe ſuccinum, neſcio. Et adjicere placet verba Libavii, *quæ habet lib.*4. *ſingularium cap.*4. *in ſcholiis p.*334. Si quis Salem & Chalcanthum adimere posſet ſuccino, ambram faceret: Verum (quemadmodum ipſe Libavius ſcribit *eod lib. p.*313.) luxuriare ſolent mentes acumine ſpeculationum.

Decimo ſextò.

Reperiuntur, qui Ambram eſſe excrementum beluæ cujuſdam marinæ referunt. Ita quoſdam ſenſiſſe teſtis eſt Silvaticus in Pandect. Et Libavius in Singu[illegible] lib.4. cap.1. Aliqui putant, ex cibis in ipſo gigni & vel adipem [illegible]

 vel

vel excrementum alvi, huc reſpiciunt, qui Electrum ab ipſo piſce voratum nobilitari ſcribunt, fortaſſis quo pacto animal Zibetti, Caprea Moſchi, Martes & congeneris odoris exhibent medicinas p.305. Et idem innuit Joan. Euſebius Nierembergius in Hiſtoria Naturæ *lib 7. cap.64.* de medicamentis ab animalibus deſumtis, dum hæſitanter ſcribit: Quid jam opus eſſet addere, ſi excrementum Balænarum ambra fuiſſet. Et Avicenna lib.2.tract 2.cap.63. & Adrianus Toll commentar. in Stockeri praxin auream cap. de Epilepſ. *p.23.* dum ita ſentientes refutant. Illud quod dicitur, quod ambra ſit excrementum animalis maris longinquum eſt. Et quamvis in Balænæ Ventre magna aliquando quantitas reperiatur, non proptereà æſtimandum in ventre balænæ genitam, cum forſitan in fluctibus attigerit & ingeſſerit. Nam abſurdum eſt arbitrari illius excrementa ac pravam illuviem ambram eſſe, cum ea etiam optima à balæna devorata bonitatem ac ſuavitatem amittat. Et Hieronymus Megiſerus in Deſcriptione Inſulæ Madagaſcar ſequentia habet: Andere halten dafür/ Es ſey der Wallfiſche Excrementum Koth und Miſt / welcher Meynung auch Avicenna geweſen / dieſen kan man objiciren / ſo der Ambar der Wallfiſche Sperma oder Excrementum ſey / wie es denn komme / daß man weder bey Bajona in Franckreich / noch bey Biſcaja in Hiſpanien nie kein Ambar findet / oder jemals gefunden hat / da doch an ſelben Orten am Ufer des Meers täglich groſſe Menge der Wallfiſche geſehen und gefangen werden ꝛc.

Prætereà Eduardus Lopetz & Auguſtinus Caſſiodorus in Deſcriptione Regni Congo *p.10.* ſequentia referunt: Auff den Häuten d' Wallfiſche wachſen mancherley Art von Fiſchen und Schalen / als Muſcheln / Schnecken und dergleichen / und der Herr Eduard ſaget es für eine gewiſſe Warheit / als der es offte geſehen / und er hielte auch die Ambra nicht von dieſen Fiſchen / wie man gemeiniglich vermeynet / herkommen / denn in der gantzen Gegend des Königreichs Congo, da ſich doch ihrer eine ziemliche Menge auffhält / wird weder die graue / ſchwartze oder weiſſe Amber gefunden / denn wenn ſie von den Wallfiſchen ihr Herkommen ſolten haben / würde man ſie überflüßig von wegen der Menge dieſer Thiere in dieſen Ländern überkommen ꝛc.

Tot jugulatis in America, Gallia & alibi Balænis ſat ſtercoris ineſſe depræhenſum eſt, ſed non omnibus ambram nec dimidiam nec totam mutatam Libavius *lib.4. Singulor. p.345.* Et non ſolet animal ejuſdem ſpeciei facilè alterius ſtercus vorare. Propiùs accedit ſequens opinio, quâ aſſeritur

Decimo ſeptimò:

Quod Ambra ſit recrementum Balænæ.

Quæ ipſa opinio ex ſequenti cumprimis comprobabitur relatione: Nam ita Carolus Cluſius *lib.7. in Garciæ ab Horto aromatum hiſtoriam p.148.* Quid ſit legitimum Ambarum atque quomodo naſcatur, dicam, quod Francofurti ad Mœnum Anno M.D.XCIII. paulò ante meum ex ea urbe abitum mihi referebat Vir probatæ fidei mihiq; Amicus Dominus Servatius Marel Burgundus, qui multas regiones peragraverat Ambariq; Moſchi, gemmarum & ſimilium rerum mercaturam exercuerat. Quum enim de Ambaro inter nos ſermo incidiſſet, ille ad me? Exploratum ne habes quidpiam de Ambaro? Non inquam, præter ea, quæ ex Garciæ Aromatum hiſtoriâ & libell. Nic. Monardis de ſimplicib. Medicamentis è novo orbe delatis didici; Legi, inquit, utrumque, illum quidem à te Latinum factum, hunc verò Hiſpanico ſermone evulgatum, ſed quid aliud adferunt, quàm Autorum dubia teſtimonia, qui cæcutientes tanquam in tenebris verſantur: Mihi autem crede Ambarum nihil aliud eſſe, quàm Recrementa quædam in ventriculo Balænæ Veræ multo tempore collecta, Veræ inquam, quia pleriqùe cetaceos alios piſces Orcadem Phyſeterem & ſimiles magnis dentibus præditos Balænæ appellatione donant. Balæna autem legitima nullos dentes habet, ſed integros piſces vorat & mollibus imprimis delectatur ut polypis, ſepiis & ſimilibus, quibus in Ventriculo non probè confectis neceſſe eſt, multam viſcidam materiam in eo generari, quam poſteà ſimul congeſtam & ventriculum nimis gravantem vel ſingulis annis vel breviore temporis ſpatio rejicit. Iſta materia tam diù in ventriculo aſſervata, deinde rejecta & mari innatans Ambarum eſt, in quo interdum polyporum devoratorum roſtella depræhenduntur. Si Balænæ liberato jam recens ab illa mate-

Digitized by Google

ria ventriculo capiantur, nullum ambarum habere reperientur. Si aliquantò poſt rejectam materiam, aliquid quidem habebunt, ſed deterioris nec probè excocti atque ita paulatim creſcens illa materia congeſta probitatem vetuſtate adquirit, ut ſi ante, quam Ventriculus illâ materiâ liberatus ſit, Balæna capiatur, plurimum & optimum reperietur. Hæc ille: Quam ego ædepol opinionem vix non amplector, modo in aliis quoque locis, ubi itidem magna Balænarum copia eſt; illud idem experiri liceret, ſi ſcilicet in Archipelago di San. Lazaro & Mari Pacifico, ſi in Mari Mediterraneo, ſi in Scythico, ſi ad Norwegiam in Oceano Deucalidonio & Hyperboreo, It. ad Regnum Congo, ſi ad Moluccas ambra inveniretur, vel in iiſdem inibi mortuis vel occiſis balænis reperiretur, applauſum tùm mereretur hæc opinio: Præterea non videtur accipienda, quod ex polypis, ſepiis aliisve ſimilibus piſcibus mollibus putredini facilè obnoxiis & aliàs ſuccum haud ita bonum ſuppeditantibus tam nobile medicamentum vitales ſpiritus reficiendi, generari poſſe, veriſimile non ſit; Mercatorum, inquit Libavius *lib.* 4. *Singular. p.*397. ſermones incerti ſunt, & plerumque ſub magnis titulis abſcondunt magnas fallacias & magis lucrum quam naturales hiſtorias quærunt, & ob id mirificè res diſtinctas confundunt: Quod ipſum quoque jamdudum aſſerere non dubitavit Cicero, quando ſcribit. Nihil proficiunt Mercatores, niſi admodum mentiantur. *Lib.*1.*Offic.* In totum tamen hæc opinio rejicienda non videtur, ſed in quantum recipienda. Etenim reponi quandoque & in Balænarum ventriculis ambram colligi, eſt extra omnem controverſiam, quandoquidem relationes illud ipſum ſatis commonſtrant; Nardus Antonius Recchus & Joannes Faber in Franciſci Hernandis Hiſtotia Mexicana *p.*563. ſcribunt: Immenſam Ambræ quantitatem non tam terræ ipſi, quam ſcopulorum & cautium radicibus ſpongiformi quidem ſed molli admodùm ſubſtantiâ adhæreſcere, hujus autem ſubſtantiæ mixtura talis eſt, ut cuncti omninò piſces magis illam, quam ullum alium cibum eſcamve appetant. Et Laurentins Eichſtadius de confectione Alchermes *cap.*15. de Ambra ſcribit: Si nonnunquam in Cetis inveniatur, ab iis abſorptam eſſe veriſimile eſt: Et Libavius citato loco *p.*335. A Balæna Ambram interdum extrahi, ſed rarò, concedimus, ſed quam illa venatu ma-

ris

tis dudum abſorpſerat, non genuerat. Donamus item hanc recentiùs voratam meliorem eſſe, diutiùs detentam, mutationem in ſubſtantia & viribus accepiſſe, atque ita hanc rejectilem, illam probandam. Teſtatur idem Joan Leo Africanus Rerum Africanarum ſedulus Scriptor, quando capite de piſcibus refert, Qui Oceani ripam inhabitant, hunc piſcem (cujus nomen Ambara eſt, & mentio facta ſuprà *p.20.*) Ambram quam vocant effundere ajunt, Cæterum an Sperma vel Excrementum ſit, inter ſe diſſident, utut ſeſe res habet piſcis portentoſa ſui magnitudine Balænæ appellationem meretur *p.758 edit. Elzeviriana Anno* 1632. Num autem in earundem ventriculis generetur ex aſſumptis piſcibus, polypis, ſepiis & ſimilibus, maximè dubitatur, ſed potiùs contrarium in ſequentibus demonſtrabitur.

Atque ſic habes, Amice Lector, opiniones de Nobiliſſimâ AMBRA præſtantiſſimo, chariſſimo ac ſaluberrimo ad ſanitatem hominis à Conditore DEO, dato medicamento inter ſe diſſentientes decem atque ipſas ſeptem, ſequitur nunc

Decima octava.

Quâ ſtatuitur: Quod AMBRA ſit fimus Avis (cujus nomen, linguâ Madagaſcaricâ Aſchibobuch, Inſulanorum verò de Inſulis Maldivis Anacangriſpaſqui) *Indiæ Orientalis odoratiſſimus, ad varios uſus in Medicina maximè ſalubre medicamentum.*

Aſſerti probatio.

Hujus ſententiæ meminit, quamvis non aſſertivè, Scaliger *Exerc.*104.*ſent.*10. Inſulæ ſunt, inquit, Indici Maris Palanduræ nomine, quarum Incolæ Ambar arbitrantur eſſe ſtercus avium, quod maris alliſionibus è ſcopulis abradatur: Et Excellent. Horſtius in ſua Pharmacopœia Catholica. Et Fragoſus *Cap. de Ambaro l. de Aromat. & medicamentis ex Indiis in Europam delatis p.89.* Joannes Barroſius ſcribit eſſe ſtercus avium, quas, ut mihi videtur, Paviotte dicimus, quia ipſam comedunt, & ut fama eſt, paulò pòſt evomunt, Ulyſſes autem Aldrovandus *lib.3. Muſei Metallici cap.6.* paulò clariùs rem de-

 ducit:

ducit: Circa generationem Ambræ, Authores ſententiis inter ſe variant, quandoquidem nonnulli ſtercus illarum avium eſſe autumant, quæ herbis odoriferis in Maldiva Inſula nutriuntur: hoc enim alluvionibus undarum maris à ſcopulis abradi vel ablui & ad littora deferri affirmant. Quinimò propriam ſententiam magis ſtabiliunt, cum Ambram roſtris Avium quandoque refertam obſervaverint; etenim his in locis tales aves aſſiduè nidulantur: Hæc ille. Libavius ſequentia habet: Alii repudiatis piſcibus ad aves ſe contulerunt, & harum ſtercus eſſe, ſcopulis impoſitum hærensque & poſteà fluctibus ventisve abraſum tradiderunt, argumento, quod plerumque avium roſtella in ea inveniantur, quaſi majores aves comeſtis minoribus cum excrementis oſſicula & roſtella remittant, uti & conchylia oſtreaque capta & deglutita, cum & harum teſtulæ adhæreant *lib.*4. *Singularium cap.*1. *p.*306. *&* *p.*310. Legimus alicubi (ni fallimur) pretioſiſſimi odoris fimum ex avicula quâdam Indicâ inter merces in Europam aſportari. Nihil abſurdi eſt etiam grandibus volucribus tanti pretii excrementum eſſe, præſertim cum conſentaneum ſit, eas victitare vel illis aviculis ſuaveolentibus vel ſeminibus odoratis & herbis &c. Proinde haud inconveniens erit hîc aliquantiſper commorari & in auxilium vocare autorum teſtimonia concordantia eorumve allegata indicia, quantum quiverimus, inveſtigare, deinde verò cum his conferre Geographicas hiſtorias, Itineraria item Nautica & Diaria ac Coſmographias à diverſis autoribus diverſo tempore conſcriptas. Diſputent alii ac fallacibus conjecturis ſuam ſtatuminare conentur opinionem, inſiſtamus nos potiùs, Amice Lector, tot atque tot celebriorum Autorum concordantibus teſtimoniis, quorum complurium animus non fuit huic vel illi præconceptæ opinioni patrocinari, ſed ut ſeſe unumquodque conſignandum obtulit, in ſuis relationibus bonâ fide conſignare. Quod ut fiat eò manifeſtius & in cujuſvis conſpectum detur palàm, ſequentia confirmabunt.

Defertur ad nos AMBRA optima de conſenſu facilè omnium ex India Orientali.

Ex India ſingularis adfertur Ambra, præcipuè ex Inſulis Malviæ dictis nonniſi præſtantiſſimi & ſuaviſſimi odoris: Amatus Luſitanus in Dioſcoridem *p.*42.

Ambra

Ambra odorata ſubſtantia quædam pinguis eſt, ut plurimum in mari vel littoribus inventa, maximè in Indico & Æthiopico, ubi & præſtantisſima eſt. Camerarius in Sylloge ſuâ Memorabilium Medicinæ Cent. IV. pariic. 48.

Neque verò ullus dubitabit verum eſſe, qui ſcit, etiam teſte Garcia totum Æthiopiæ tractum Ambaro abundare, quod in littore legitur: Autor non nominatus in Garciam ab Horto *p.* 242.

Atque hæc in genere ita dicta ſunto. Non abs re jam erit, ſed maximè jucundum procedere ſecundum Ordinem & unumquemque locum deſignare ſpeciatim, quo ipſo *Hiſtoria Ambræ* magis magisque declarabitur.

Incipiendum itaque à Capite Bonæ Spei per Diſtrictum illum Africæ circum circa verſus Inſulam Madagaſcar, quæ hodiè S. Laurentii Inſula appellatur, progrediendo ad Arabiam Felicem, Perſiam, Indiam Orientalem & Chinam &c.

Zefala videatur in Tab. Africæ Gulielmi Blaw:

Cefala in Tab. Afric. Ortelii.

Sefala vel Sofola in Tab. Afric. Petri Kærii Amſterodami Anno 1614.

Moſambigue vel Mozambigue in Tab. Afr. Ortel.

Demjoxa in Tab. Afric. Guiliel. Blaw.

Brava in Tab. Africæ Ortelii.

Melinde ibidem.

Inſula Cumare in Tab. Africæ Guil. Blaw inter Africam & Madagaſcar.

Multum flantibus Euris magna ejus copia Sofalam & in Inſulas Comaro, Demjoxa, Moſambicam, totumque eum tractum ejicitur è Maldivis Inſulis, quæ ad Orientem ſpectant. Flantibus verò Favoniis copioſè invenitur in Inſulis, quæ vulgo de Maldiva nuncupantur: Weckerus in Antidotario, & Garcias ab Horto *cap.* 1. *de Ambaro p.* 149. *librorum Exoticor. Caroli Cluſii.*

Melior Ambra Chryſea colligitur juxta Moſambique. Ampliſſ. Dominus Olearius in Itinerario Indico Nobilisſimi Mandelſchlo *p.* 69.

Ex Mozambique in Indiam deferuntur Aurum, Ambra griſea, Ebenus & Ebur. Joh. Hugo Lindſcottanus *cap.* 4. *p.* 7. Plurimum au-

 tem

tem (pergit de Ambra) invenitur in tractu Soffalæ Moſzambiguæ, Melindæ ſive Abex, ac circa Maldivas Inſulas & Comorienſe caput licet rarò. Idem Joh. Hug. Linſchott.

Inſula Zenzibar in Tab. Afric. Ortel. & Guliel. Blaw. & Tab. General. Nicolai Joannis Viſcherii excuſ. Amſtel. Anno 1652. quam optimè autem in Delineatione Orarum maritimarum Terræ Soſalæ Mozambicæ & Melindæ Inſulæque Sancti Laurentii, Inſularum Maldivicarum, Scylon Inſulæ & Promontorii Comorini &c. Joh Hugo Lindſcottani.

In Inſulam Zanzibar veniunt multi Mercatores propter ebur & ambram. M. Paulus Venetus *lib.3. cap.41.*

Anno quinquageſimo quinto ſupra milleſimum & quingenteſimum circa promontorium Comorim, quod è regione de Maldiva eſt, fragmentum trium ferè millium pondo repertum eſt, ſed cum is, qui invenerat, picem aut bituminis genus eſſe exiſtimaret, vili admodum vendidit. Maximum verò, quod unquam viderim fragmentum, quindecim libras pendebat, ſed qui in Æthiopiam commercii causâ navigant, multò majora fragmenta ſe vidiſſe affirmant: Totus enim ille Æthiopiæ tractus à Sofala ad Brava uſque Ambaro abundat Garcias ab Horto citat. loc.

Zinqui populi vid. in Tab. Guilielm. Blaw.

Magna ejus copia è regione Zing adferri aſſerit Serapio *lib. de Simplicib. cap.196.* & Weckerus *in Antidotario.*

Arabia Felix vid. in Tab. Africæ.

Arabes in artem noſtram Ambram induxerunt: Nævius in Conſil Scholtzii *Conſil.225.* Et Laurentius Eichſtadins de Confect. Alcherm. Virtutes Ambari Arabes diligenter perſecuti ſunt.

Calecuth in Tab. Totius Orbis, & Tab. Indiæ Orient. Ortelii.

Inibi (loquitur de Calechüt) rurſus inveniuntur unguenta ferè omne genus, ut ſunt Caſtoreum, ambra, ſtorax, & id genus alia. Aloyſius Cadamuſtus in Navigatione ſua ad terras incognitas *capit.59. pag.44.*

Die Kauffmanſchafft / ſo ſie daſelbſt treiben / iſt Gold / Silber und Edelgeſtein in groſſer Menge von allerley Sorten / deßgleichen Biſem, Ambra &c. In der Elfften Schiffart der Holländer in die Oſt Indien *Anno* 1607. 1608. und 1609. *p.*49. *in part. prim.*

Certè

p. 36.

MARE
ATLAN
TICUM
Hiſpani
E
H
Fez
Maroco
A
F
IAPAN
OCEANUS
ÆTHIOPICUS
BOR
NEO
IAVA
Maior
Timor
Beach
LA
VA
Minor
ſtralis incognita

Certè Pharmacopæus quidam Calecutiæ, ex uſu Ambræ ad centum ſexaginta annos vixiſſe perhibetur: Atque Nobiles in Barbaria ex ejuſdem uſu longævi reperiuntur, cum plebs brevioris ſit ævi: Franciſcus Baconus Baro de Verulamio in Hiſtor. Vitæ & mortis *pag.* 528. *in fol.*

Comorim promontorium videatur in Tab. Indiæ Orient. Ortelii.

Ac circa Maldivæ Inſulas & Comorienſe caput invenitur Ambra, licet rarò. Joh. Hugo Lindſcotanus *cap.* 70. *p.* 75. Et paulò poſt: Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quinto apud Comorini caput reperta eſt pars Ambari triginta quintallorum, ac primus ejuſdem inventor picem opinatus, rem magnis dignam opibus exiguo pretio vendidit, quæ poſteà dignitate materiæ agnita fuit.

Bengala & Pegu videatur in Tab. Ind. Orient. Ortelii.

Der beſte Ambra Griß wird aus dem Meer geſamlet in Bengala & Pegu, Herr Olearius in deß Edlen von Mandelſchlo Indianiſchen Reiſebeſchreibung *p.* 69.

Inſulæ Nicubar videantur in Tabul. Aſiæ Guilielm. Blaw.

In den Inſulen Nicubar, derer ſeynd fünff im Meerbuſen Bengala, Pegu und Siam fiſchen die Einwohner viel Ambra aus dem Meer / Joannes Boterus *lib.* 6. ſuæ Coſmographiæ tit. de Inſulis im Meerbuſen Bengala *p.* 919.

China videatur in Tab. Africæ Ortelii.

Von Biſem und Ambra wird in China jährlich Ungeld gegeben zehenmahl hundert tauſend und fünff und dreyßig tauſend Taes, derer einer gild zehen Real. Matthæus Dreſſerus in Deſcriptione Chinæ *lib.* 3. *cap.* 4. *p.* 79.

Ubi deventum jam eſt ad illum locum, quem terminum itineris in terra continenti poſuimus, non abs re erit revertendo inſtituere iter per mare ac obſervare illas imprimis Inſulas, quæ noſtrum inſtitutum illuſtrare maximè poſſunt. Perluſtravimus quidem jamtum Inſulas Comorim, Zanzibar & Nicubar. Verùm id ideò factum eſt, quoniam illæ propiùs adjacent terræ continenti, eâ de causâ terram continentem tranſeundo eaſdem quoq; tetigimus ſimul.

Prima jam ſit Inſula Timor; quæ videatur in Tab. Ind. Orient. Ortelii.

Digitized by Google

Invenitur etiam interdum ſed rarò in Timor. Garcias ab Horto *p.*148. *Exoticor. lib.7. Caroli Cluſii.*

Secundò videantur Inſulæ Palanduræ in Tabella Itineris Navalis in Indiam Orientalem G. M. A. W. L. Amſtelrod. ex officina Nicolai Anno 1598. Quæ in Tab. Aſiæ ab Ortelio appellantur Pandur &c. Videri etiam poſſunt in Tabula Totius Orbis in Lindſchotti Itinerario.

Inſulæ ſunt Indici Maris Palanduræ nomine, quarum Incolæ Ambar arbitrantur eſſe ſtercus avium, quod maris alliſionibus è Scopulis abradatur, Scaliger *Exerc.*104. *ſect.*10.

Tertiò Inſulæ Maldivæ, quarum numero ſunt 7000. ad 8000. Videatur Ortelius in Tab. Ind. Oriental. Und ſchon zuvor erwehnter Herr Olearius, Fürſtl. Hollſteiniſcher Mathematicus und Bibliothecarius erzehlet in deß Edlen von Mandelſchlo Indianiſchen Reiſe-Beſchreibung / daß dieſer Inſulen ſollen bey 10000. gar klein ſeyn / liegen nahe aneinander / etliche ſeynd bewohnet und fruchtbar / welche nemblich etwas erhoben / etliche aber unfruchtbar und unbewohnet / welche niedrig und offt in ſtarcken Sturm unter Waſſer geſetzet werden *p.*150.

Johannes Boterus lib.9. Coſmographiæ ſuæ *pag.*321. hæc habet tit. Von den Inſulen im Indianiſchen Meer: Und von den Inſulen Maldivar; Man findet auch in demſelben Meer ſonderbare glântzende vielfarbige Muſcheln / welche in Pegu, Siam, Cambay, dahin man ſie bringet / an ſtatt des Goldes dienen / derſelben führet man auch in Portugall offt zwey/dreytauſend Quintal: (Ein Quintal thut 5. Centner/ Boter. *lib.3. part.2. pag.70. col.b.*) In Chinea, Benim und Congo, da ſie auch für Geld außgegeben werden / weiter zuführen / mit geſaltzen und dürren Fiſchen werden diß Ortes auch groſſe Händel geführet: Deßgleichen auch mit der Ambra vielerley Farben, weiß/gelb/ grau/ſchwartz / ſo in demſelben Meer mit groſſen Stücken auffgefangen wird.

Ferdinandus Lopez de Caſtagneda Rerum à Luſitanis in India Orientali geſtarum Scriptor *lib.IV. cap.*35. ſcribit: Majores Inſulæ de Maldiva Archipelagi illius interioris, multas odoriferas herbas producunt, quas depaſtum veniunt magnæ quædam aves Incolis Anacangriſpaſqui nuncupatæ: Iſtæ aves in rupibus & ſcopulis

earum

Digitized by Google

earum Inſularum ſecundum maris littus ſitis verſantes & aggrægatæ ſtercus egerunt, quod ambra eſt, cujus tria genera faciunt, Unum album ipſis ſcopulis uti egeſtum eſt, inhærens, quod probatiſſimum cenſent, & *Pona bambar* hoc eſt, auream ambram appellant, majoris quam reliqua pretii, quod paucâ quantitate & majore difficultate reperiatur, quàm alia duo genera, quæ cineracei & nigri ſunt coloris, & ex albo originem trahunt. Ex iſtis, quos dixi, ſcopulis tempeſtatum vehementia temporis ſucceſſu magnis fragmentis cadit hæc Ambra & in littus ejicitur: Id *Coambar* dicitur, id eſt, Aquæ Ambra; quoniam aquarum fluctibus valdè eluta magnam ſuæ probitatis partem perdidit. Tertium, quod nigrum, *Maniambar* vocant, quod ſignificat piſcis Ambram, nigredinem enim contraxiſſe exiſtimant, quod à Balænis aut aliis piſcibus devoratum fuerit, qui illud concoquere non valentes rurſus evomuerunt, id autem eſt omnium viliſſimum, quia penè totam facultatem amiſit. Hæc Ferdinandus Lopetz de Caſtagneda à Carolo Cluſio allegatus. A Zeilero inter alios rariſſimos autores citatur etiam Herdinandus Lopetz, Daß / als er ſey ViceRex in India geweſen/einer für ihm Nahmens Hugo d' Acu'gna aus Bengala bürtig Anno 1536. ſey gebracht worden / welcher damals 340. Jahr alt geweſen / und ſchwartze Haar gehabt / nach dem er viermal wieder jung worden/ und nacheinander 700. Weiber gehabt hätte : in Theatro Tragico Hiſtoria 13. *p*. 442. Quod ſi in literarum poſitione fortè irrepſerit error, & aliundè deduci poſſit, quod Ferdinandus Lopetz de Caſtagneda ex Illuſtri (nomine & famâ) Familia in Hiſpania, fuerit VICEREX in India Orientali, tantò majorem ſua habebit fidem relatio; Etenim Ecquis auſit in Regis Vice Tenentem Perſonam falſæ allegationis præſumere ſuſpicionem? Hæc Caſtagnedæ aſſertio appellatur in Hiſtoria Mexicana *pag*.57. frivola, verum non additur, ex quo fundamento & quâ de causâ, proinde illam ego avidè deſidero, & ſi nulla dari firma poterit, frivola potiùs eſt accuſatio.

Quartò, Von Socotera gegen Mitternacht liegen zwo kleine Inſulen/ Sorelle (Schweſtern) genant/ deren Einwohnere / welche gelbfarb und mit andern Völckern keine Gemeinſchafft haben: haben Helffenbein/grauen Ambra, Drachenblut/Aloës &c. Boterus *lib*.6.

Coſmo-

Coſmographiæ ſuæ primùm ab Autore Italicè edita, deinde verò in Teutonicam translata, & Coloniæ excuſa Anno 1596. Inſulas has notatas nomine Sorelle invenire equidem in ulla Tabula Geographica haud licuit hactenus, niſi nomine Duas Irmaas fortè indigitentur, quemadmodum duas Inſulas juxta Zocoteram ita notat Lindſchottus in ſuis navigationibus. Haud abs re erit hic obiter meminiſſe Zocoteram illam eſſe Inſulam, unde optima Aloe adfertur, rectiùs itaque ſcribitur Aloe Zocoterina vel Socoterina quàm Succocitrina.

Quintò in conſpectum ducenda venit Inſula Madagaſcar hodiè S. Laurentii Inſula dicta, quæ in Omnibus Tabulis generalibus & Africæ imprimis propter magnitudinẽ ſuam ſeſe facilè oſtentat.

In Balænis ad Inſulam Madagaſcar Ambram inveniri aſſerit M. Paulus Venetus: Georgius Agricola *lib.* 4. *de natura foſſilium cap.* 15. *pag.* 494. Ipſius Pauli verba hæc ſunt: In mari Cete grandia capiuntur, ex quibus Ambrum colligitur; *lib.* 3. *cap.* 39. de magna Inſula Madagaſcar.

Der Edele von Mandelſchlo gedencket in ſeiner Morgenländiſchen Reiſebeſchreibung/ ſo von offt wolgedachten Herrn Oleario rauß gegeben/ da er *p.* 172. von der Inſel Madagaſcar ſchreibet: An etlichen Orten des Strandes findet man groſſe Stücken des Ambra, welches die See außwirfft.

Boterus Titulo von S. Lorentz Inſel ſchreibet/ Sie hat Wachs/ Honig/ Ambra, Silber/ Kupffer ꝛc. *p.* 327.

Item Johann. Hugo von Lindſchotten im andern Theil der Orientaliſchen Indien/ da er von der Inſul Madagaſcar ſchreibet: *p.* 16. So giebet auch die See allda viel des köſtlichen Ambra.

Eliud Nicolai in deſcriptione Orbis (Monachii excuſa typis Nicolai Henrici Anno 1619) Itinerum item & navigationum in Indiam Orientalem & Occidentalem ex Caſtilianis & Luſitanicis relationibus, ubi imprimis fretum Ananiam impugnat & rejicit, provinciam potiùs Rebencur ibidem eſſe aſſerens *cap.* 19. de Inſula Madagaſcar refert, quòd Hieronymus Megiſerus peculiarem ſcripſerit & Anno 1609. ediderit Altenburgi in Miſnia librum de Inſula Madagaſcar, in quo dictæ Inſulæ portus, adjacentes Inſulas, inhabitantium mores imò fructus & alia ſingularia curioſè annotavit,

ad

ad quem Eliud Nicolai lectorem brevitatis cauſâ remittit, quo ipſo Hieronymum Megiſerum tanquam fide dignum autorem ſine dubio commendat: Scribit autem Hieronymus Megiſerus Comes Palatin. Cæſ. & Elector. Saxoniæ Hiſtoriographus in deſcriptione Inſulæ Madagaſcar *pag.* 43. *cap.* 6. Der weitberühmte Portuges Oduardus Barboſa von Liſabona erzehlet in ſeinem Reiſebuch / wie auch Andreas Tharetus (ſed forte rectius Thevetus, quemadmodum ita ſcribit Joan Hugo Lindſcotanus part. II. Ind. Oriental. *p. m.* 16. & Megiſerus ipſe *p.* 59.) in ſeiner Frantzöſiſchen Coſmographia Tom. I. *p.* 101. Daß ſie beydes von den Moren der Inſul Palandura und den Einwohnern der Inſul Ucigue nahend bey Madagaſcar aus derſelben mündlichen Bericht erfahren haben / daß es mit den Ambracan und ſeinen Urſprung folgender maſſen beſchaffen ſey : Es iſt in jetzt gemelten Inſulen eine Art von einem frembden Vogel in der Gröſſe/wie bey uns die Gänſe ſind/ welcher einen groſſen Kopff hat/ wie eine Fauſt/uñ einen Schopff oder Haubē auff dem Kopff/daher er auch Aſchibobuch von den Einwohnern genennet wird/das iſt/Vogel mit dem Schopff / Er hat ſchöne Federn / geſprenget von vielerley Farben/ſonderlich grün und graulechtig/in der Mitte ſiehet er etwas braunſchwartz/ dieſer Vogel hält ſich gemeiniglich auff in den Wildnüſſen und Einödden ferne von den Leuten / und kömbt der Ambar von ihnen her: Denn er ſetzt ſich bey Nacht auff die Spitzen der hohen Klippen und Steinfelſen (Es ſeynd aber dieſe Vögel gemeiniglich Hauffenweiſe beyſammen / wie bey uns die Kräniche) und was er alßdann von ſich ſpritzt auff die Steinfelſen/das iſt der rechte natürliche Ambar, der wird alßdann von der Sonnen gekocht / von dem Mond purificiret/ und von der ſubtilen Lufft deſſelben Gebürges gereiniget / und bleibet allda / biß das Meer durch groſſe Sturmwinde ungeſtüm wird / und die Wellen an die Felſen ſchlagen / ſo nehmens denn den Ambar mit/ der ſchwimmet alßdenn Stückweiß im Meer/ und wird theils an die näheſten Geſtaden und Hafen geworffen/ theils wird von Fiſchen gefreſſen / (weil es aber eine unverdauliche materi iſt / müſſen ſie ihn wieder von ſich geben und heraus ſpeyen) theils aber ſchwimmet lange auff dem Meer / biß er an ein Land getragen wird/uñ daher ſeynd dreyerley Sorten des Ambars; Welcher nicht lange auff dem Meer ſchwimmet / und bald ans Geſtade ge-

 worf-

worffen wird/den halten ſie für den beſten/und derſelbe iſt ſein weißlicht / und wird Ambra gris, item Porabat von den Einwohnern genennet / welcher aber large auff dem Merr geſchwummen / der iſt etwas dunckler und ſchwärtzer / den nennen ſie Puabar, iſt wohl auch gut / aber etwas geringer und ſchlechter als der erſte / der dritte / ſo gar ſchwartz und voll Flecke iſt / hat keinen guten Geruch/ wird nicht hoch geacht / und Minabary genant / dieſen/ ſprechen ſie/ haben die Wallfiſche verſchluckt/ und weil ſie ihn nicht gemocht verdauen/ wieder gegeben / daß aber dieſes Vogels Miſt oder Koth alſo wohlriechend iſt / ſprechen die Einwohner / ſey ſeine Nahrung daran ſchuldig/denn er eine Frucht iſſet/die ſo groß als ein TaubenEy von einem gifftigen Baum Aſſaragaoni genant / welche Frucht den Menſchen zu nieſſen gar tödlich iſt;Er nehret ſich auch von einem kleinen Thierlein / iſt wie eine Heuſchreck / hat einen guten und lieblichen Geruch/ das nennen dieſe Barbariſche Leute Lorpin , über das hat gemelter Vogel auch die Art an ihm/daß er im Gebürge hin und wieder umbſchweifft / biß er ein überausgifftiges Thier Aldafarcad, von etlichen Algelorum genant/findet/und weil daſſelbe Thier offtmals ein Apoſtem oder Geſchwür bekömbt unten am Bauche nahe beym Nabel/ welches ſehr jucket / daß es das Thier auffkratzen muß / und was heraus gehet/ ein über die maſſen lieblichen Geruch giebet / Alſo hat der Vogel Aſchibobuch von Natur dieſe Eigenſchafft und Sympathia an ſich gegen gemelten Thier / daß er zu ihm gehet / und ſauget ihm ſein Geſchwür rein und ſauber aus / wie im gegenwertigen beygelegten Kupfferſtück ſolches alles / was von Urſprung des Ambars gemeldt/augenſcheinlich zu ſehen iſt / Man mag auch hiervon weiter leſen in der Frantzöſiſchen Coſmographia Franciſci Belloforeſti im andern Tomo am 1785. Blat/ da er weitläufftig hiervon tractirt: &c. Hactenus Megiſerus: Ac dum in allegatis Megiſeri mentio fit, Ambræ odoris ſuavitatem & per conſequens virtutem illam egregiam refocillandi vitales ſpiritus dependere ab aſſumptis, quibus veſci aſſolent dictæ aves & delectantur, haud inconveniens erit, infra in peculiari quæſtione hâc de re inveſtigando diſquirere.

Notandum imprimis hîc eſt promontorium illud Inſulæ Madagaſcar, quod ab Ambra nomen ſuum habet, ſcilicet Capo del Ambar: Ortelius in Theatro Orbis Terrarum in Tab. Africæ: Item

Mat-

Digitized by Google

Matthias Quaden in Enchiridio ſuo Coſmographico in Tabella Africæ: It. Maginus in Geographia Univerſa, Volumine ſecundo in Tab. Africæ *p.*18. Et quæ de eodem promontorio habet Megiſerus: Es iſt auff der fordern Spitz dieſer Jnſul Madagaſcar Oſtwerts ein Capo oder Vorgebirge/ſo weit in das Meer hinein gehet/und genant wird Capo di Ambar, Aus Urſachen/weil ſonderlich an derſelben Revier ſehr viel des Ambracans gefunden und geſamlet auch allenthalben in die Welt verhandelt wird.

Quâ de causâ verò nos Ambræ vera origo & exactior cognitio latuerit hactenus, ex ſequentibus erit manifeſtum:

Die Holländer haben die Jnſul Madagaſcar erſt Anno 1595. den 10. Martii angetroffen; Herr Olearius in des Edlen von Mandelſchlo Morgenländiſchen Reiſebeſchreibung *pag.*177. und Eduardus Lopetz in Deſcriptione Regni Congo, welche Auguſtinus Caſſiodorus aus der Portugaleſiſchen Sprache in die Teutſche überſetzet hat/ſchreibet *pag.*69. Der meiſte Theil der Jnſul S. Laurentii nimbt ſich der Frembden nicht an / läßt auch nicht zu / daß ſie ein Gewerb und Handthierung da auffrichten: Doch pflegen die Portugaleſer an etlichen Orten dieſer Jnſul zu handeln / doch daß ſie nicht aus dem Schiffe ſteigen / ſie tauſchen Ambra, Wachs/ Silber/ Gold/ Kupffer / und dergleichen/ &c.

Pleniorem notitiam poterunt ſuppeditare Luſitani: Nam præcipuæ Regiones Africæ, ut ſunt Ceſala & Moſambique & complures inibi Inſulæ ſunt ſub Juriſdictione Regis Portugalliæ, quemadmodum patet ex Coſmographia Joannis Boteri Italicâ linguâ primùm editâ lib. 3. capitib. vel titulis de Quiloa, de Moſambique & Ceſala, de Congo & Loanda ac Chezzema, quod idem ſuo teſtimonio confirmat Ampliſſ. Dn. Hieronymus Welſch Conſiliarius Wirtenbergicus in Itinerario ſuo nuperrimè edito *pag.*273. & 274.

Propellitur & extra caput Bonæ Spei quandoque Ambra ac fluctuum curſu & reciprocatione hinc inde agitatur, & nunc hûc nunc illûc in littus fortè ejicitur vel ex mari colligitur, prout hic vel ille ventus flat & aquas impellit, vel etiam à Balænis in Indico & Æthiopico maribus deglutita hûc vel illûc in ventriculis tranſportata & rejecta vel etiam in iiſdem occiſis inventa eſt. Hinc Hiſtoriæ habent: Anno 1530. inventum eſſe fragmentum in Setubal

Luſitaniæ portu, ſcribit Garcias ab Horto. Sic ejectum in Littus è Canaveral ad promontorium D. Helenæ teſtatur Nicolaus Monardes *pag* 300. *de ſimplicium medicamentor. hiſtoria cap.* 7. Et ex eodem Monarde refert Ulyſſes Aldrovandus *lib.* 3. *Muſei Metallici* : Circa Canarias Inſulas, quas Fortunatas putant, Balænam fuiſſe interfectam, ex cujus aperta alvo magna Ambræ copia exempta fuit; ſed poſteà addit, innumeras ferè Balænas cum ſuis Catulis fuiſſe peremptas, in quibus nihil prorſus Ambræ fuit inventum &c.

In Oceano Britannico multum Ambræ legitur: Scaliger *Exerc.* 104. *ſect.* 10.

Auch bey Cabo Verde: Herr Olearius in des Edlen von Mandelſchlo Indianiſchen Reiſebeſchreibung *pag.* 69.

Ex his omnibus, imprimis verò Ferdinandi Lopetz de Caſtagneda & Hieronymi Megiſeri fundatâ in Oduardi Barboſæ, Andreæ Theveti & Franciſci Belloforeſti relatione quam optimè manifeſtatur laudatisſimæ AMBRÆ natale ſolum, origo ac Diverſitas. Sequuntur itaque ejus

DIFFERENTIÆ:

Primùm Ambra eſt vel Nativa vel Factitia.

Nativæ tres dantur ſpecies: Alba, Cinerea, & Nigra, cognoſcunturq; colore, odore atque pondere.

Album Ambar levisſimum, odoratum optimumque.

Nigrum gravisſimum, odore carens atque ignavum.

Cinereum omnibus his mediocre eſt de ſententia Cardani.

Ab aliis aliæ quoque optimæ adducuntur notæ. Sic ab Excellentisſimo Schrödero optima cenſetur, quæ acu perfoſſa ſuccum pinguem reſudat. Quò inclinat Cælius Rhodiginus *lib.* 28. *Antiquar. Lectionum cap.* 25. Quod ruffum eſt ac pingue, primoris cenſetur notæ.

Eaſdem ſpecies declarare atque deſcribere nobis placet ſequentem in modum.

Alba ab Inſulanis vel colligitur de Saxis & ſcopulis, quibus inſidere aſſolent dictæ aves vel quemadmodum ex Megiſeri Schemate videre licet per ſuppoſita vaſcula excipitur.

Cine-

Cinerea vel Cineritia (quemadmodum ſic inſcribitur à Theodoro Tabernæ Montano in Electuario Bezoartico: B. Sennertus de febrib. *pag*. 646.) à maris alluvione fluctuum ac procellarum vi de ſaxis & ſcopulis mota & hinc inde agitata, tandem à Ventorum impetu hûc vel illûc in littus ejecta ab incolis colligitur, vel etiam à Nautis ad hanc rem attentis in ipſo mare excipitur, videlicet cinerea illa eſt, quæ bonitatem ſuam atque colorem album aliquâ ex parte amiſit, aquæ marinæ tanquàm ſalſæ eliquatione. *Ambra Cinerea.*

Nigra (primùm alba ac ut anteà dictum) in aquam delapſa à Balænis aliisve Beluis Marinis in Æthiopico & Indico maribus deglutita, & tanquam res earum beluarum ventriculis moleſta iterùm rejecta denuò in mari agitata, tandem in littus appulſa ab Incolis colligitur vel in occiſis ac mortuis balænis quandoque reperitur: Hinc fortè non ſine cauſa Stockerus in Praxi ſua in ſpecie præſcribit: ℞. Ambræ Balænæ ʒjß. libr. 1. cap. 7. de Melancholia *pag*. 38. *Ambra Nigra.*

Nigram vel in piſcibus reperiri, vel factitiam eſſe arbitror, ſcribit Crato in Epiſt. Medicinal. à Scholtz. collect. *Ep*. 126.

Dantur deinde plures quidem Ambræ ſpecies videlicet plurium colorum, adeò ut (quemadmodum Libavius lib. 4. Singularium ſcribit *cap*. 10. *p.m*. 385.) numerus nativarum ad ſeptenarium & ampliùs aſcendat, quandoquidem conſentaneum eſt, non unum modum miſtionis & puritatis eſſe. Illæ Veræne ſint ſpecies an adjunctis ſaltem ſeu accidentariis coloribus differant, quærere non immeritò poſſis, quia cum velint recentem ambram albam eſſe: & inde griſeſcere, citrineſcere, fulveſcere, nigreſcere, prout in mari vel alvo balænarum diu verſata fuerit, non magis diverſæ ſpecies fient, quàm homo primò ſanguineus, hinc albus poſteà flavus, fuſcus niger, uti in Ruſticis & nautis compertum eſt. Ita Zibetta recens albet, mediæ ætatis mellea eſt, inveterata lutea & ſuffuſa &c. Verùm entia præter neceſſitatem non ſunt multiplicanda, omnes enim ambræ ſpecies ratione coloris ad album cinereum & nigrum facilè referuntur de communi Autorum ſententia. *Ambra plures ſpecies.*

Explicatâ Ambræ nativæ origine, expedienda jam venit ejus æmula, nam ſubinde ſupplantatur ſpurium, inprimis verò ſi lucrum aliquod ingens expectandum inde eſt, in pretioſis ſcilicet. Etenim

 quan-

Digitized by Google

quantis impoſturis adulteretur Bezoar à Bauhino deducitur longâ ſerie, quantis fallaciis inquinetur & nundinetur Moſchus experiri licet totâ die: Et quid affirmare auſim de Uſnea? Id, quod accidere ſolet ſatis frequenter paulò ante dictis, illud idem accidit nobilisſimæ AMBRÆ: Ita enim ſcribit Avicenna *lib.2.tract.2.cap.63.* Adulteratur cum gypſo & Cera & Ladano &c. Et Silvaticus in Pandectis; Sophiſticatur Ambra cum ligno aloes, ſtorace, calamitha ac laudano reſolutis, addito muſco reſoluto in aq. roſar. & appoſita aqua in parva quantitate; ſed cognoſcitur, quia Sophiſtigata poteſt malaxari ſicut cera, Vera autem non.

Factitia. Factitia fit ex Benzoe, cerâ candidâ novi Examinis, carie fraxini, arborum muſco; aut ex ſtorace, ladano, ramentis xyloaloes, additurque ad utramque compoſitionem muſcus vel Zibethum, atque omnia cum aqua roſarum commiſceantur: Georgius Agricola *lib.4.cap.15.pag.494.* ſed facilè fraus deprehenditur: Etenim nativa non ita celeriter ut factitia aquis molleſcit, & ab eadem colore & odore differt. Idem de natura foſſilium.

Factitia facilis cognitu eſt odore ſcil. (quo res, ex quibus confecta eſt, prodit) tùm quoque colore (quo plerumque nigra eſt) adde, quod aquæ impoſita citiùs molleſcit, quàm nativa. Celeberrimus Schröderus in ſua Pharmacopœia.

Conſiderandum jam venit ejus

TEMPERAMENTUM.

Ambra calida eſt ſcribit Rhaſes *l.3.de Re Medic.ad Manſorem Regem c.22.* Ambra eſt calida & ſicca. Et videtur quòd ſit caliditas ejus in ſecundo & ſiccitas ipſius in primo Avicenna *l.2.Tract.2.cap.63.*

Ambar calidum eſt in ſecundo, ſiccum in primo circa finem. Silvaticus in *Pandect.*

Ambra calet & ſiccat ſecundo ordine & viſcoſæ denſitatis quid obtinet. Heurnius in methodo ad praxin *pag.163.*

Moſchum Ambra Gryſea calore & lentore multum exſuperat, hinc prudenter factum à Monſpelienſibus, contendit Ornatiſſimus Catelanus, quod illius pondus auxerunt, ambræ quantitate imminuta, & proinde confectionem Alchermes tutiorem & jucun-

Digitized by Google

cundiorem reddiderunt, & quia plus Moſchi non adulterati reperitur quàm ambræ, idcircò doctiſſimum Rondeletium in Aromatico Moſchato pariter minuiſſe, Moſchi pondus augendum cenſuiſſe: Muſeum Calceolarii in Deſcriptione Moſchi *pag.* 665. Notandum autem eſt, quòd Ambra ſit pars baſis confectionis Alchermes, quemadmodum id teſtatur Laurentius Eichſtadius *pag.*59. de confectione Alcherm.

Exponendæ nunc veniunt ejus Vires ac Facultates, & adducendæ illæ medicamentorum formulæ, quibus commodè in peculiaribus affectibus admiſceri ſolet pretioſiſſima Ambra, tandemque ſubjungendæ nonnullæ quæſtiones ad propoſitam rem pertinentes.

VIRES ac FACULTATES.

Vires ac Facultates manifeſtantur per uſum, qui eſt vel internus vel Externus, Et eſt vel Generalis ſeu communis, vel Specialis ſeu particularis.

In ſpecie cerebrum atque cor robuſta efficit: Rhaſes *lib.*3.*de Re Medic.ad Manſorem Regem cap.*22. *Uſus ſpecialis confortat cerebrum, cor,*

Ambra confortat cor. Petrus Aponenſis *Differ.* 44. *pag.* 203. *columm.*23.

Ambra confert decrepitis ſubtilitate ſuæ calefactionis, confert cerebro & ſenſibus, confert cordi: Avicenna *ſep.citat.loc.*

Ambra calida eſt & ſicca, & fortificat cerebrum, & corroborat ipſum & ſenſus omnes & cor, & confert ſenibus & frigidis complexione, valdè. Serapio *capitulo* 196.

Ambra Spiritus cunctos recreat, Napelli vim frangit, eſt calida & ſicca in ſecundo ordine, eſt viſcoſa & tenuis, ſuperatque temperie Muſcum, ejus ſiccitas diluitur oleo; & calor camphorâ, frigidis naturis confert, ex vino pota ilicò inebriat. Heurnius *lib.*2.*Meth. M.ad praxin cap.*5.*p.*105.

Inter Medicamenta ab omnibus Medicis doctis ad roborandum calorem naturalem in viſceribus & toto corpore & ſpirituum generationem, maximè commendatur AMBRA. Et quia ante præſcripſi pulverem ex Ambra, margaritis & ſuccino, ne intermittat ejus uſum Illuſtriſſ. Dn. vel ſolam Ambram cum ſacchar. tritam ſumat, ita ut ad ℔ß. ſacchari addatur ʒß. Ambræ.

Crato

Crato *in.Conſil.Scholtzii Conſilio* 121.*columnn*.335. *Et Conſil.*174.*col.*496. Inter ea, quæ cerebrum roborant, magnam vim Ambræ Orientali tribuo, de illa igitur ſæpè in recenti ovo ſorbili ægrum ſumere velim.

Ambra vehementer roborat cor ac lætius illud reddit; cunctos ſpiritus recreat, & moſcum temperie ſuperat; nam ſubtili craſſamento excellit. Heurnius *lib.*2. *Meth.ad praxin p.m.*99.

In Apoplexia. Imprimis Ambra ad cerebrum roborandum & ſpiritus inſtaurandos maximè valet. Celeberrimus Sennertus *Lib.*1.*Pract.c.*37. *de Apoplexia.*

Ambra Griſia ex optimis eſt, ad ſpiritus demulcendos & confortandos: Franciſcus Baro de Verulamio *p.*139. *num.*5. *in Hiſtoria Vitæ & Mortis in* 12. *in fol. pag.* 512.

In Melancholia Hypochondriaca. Ambra griſea ſola ad gr. V.vel VI.ſingulis diebus exhibita cum vino aut aqua roſarum,ſpiritus & calorem nativum vivificat,& cor maximè exhilarat. Lazarus Riverius *cap. de Melancholia Hypochondriaca. pag.*219.

Ambra propter calorem quaſi temperatum tutò fermè ſumitur, ac propter lentorem cum ſtyptica ſubtilitate mixtum prærogativam habet ad vitam in membris & ſpiritibus confirmandam, tum verò ſi ex eo fiat aqua cutiſque lavetur, digeſtionem quartam reſtituit ac morbos, ejus defectu contingentes expellit. Marſilius Ficinus *de Vita producenda lib.*2. *cap.*9. *p.*82.

In Vertigine. Ingreditur pulverem contra Vertiginem ad ʒß.Sennertus *lib.*1. *Pract. cap.de Vertig.p.m.*274.

Ambra temperatior eſt Moſcho & eandem habet proprietatem lætificandi cor, cerebrum, nervos & alia principalia membra firmandi, catharros à frigidis humoribus ortos abſumendi, flatus diſcutiendi,appetitum excitandi,ſenibus craſſis lentisq;humoribus ſcatentibus & Melancholia laborantibus, opitulandi & denique nativum colorem fovendi. Laurent. Eichſtadius *de confect. Alcherm.*

In Lipothymia. Ambra excalfacit, reſolvit, cor, cerebrum & partes principes recreat, ſpiritus reficit, lipothymiæ medetur, vires erigit, mentem exhilarat, & palmo conducit. Renodæus *de mater. medic. cap. de Ambaro pag.*660.

Ambra

Digitized by Google

Ambra calefacit, ſiccat, reſolvit, Cor Cerebrumq; roborat, ſpiritus vitales ac animales ſulphurea ſua ac ſuavi exhalatione ſuſcitat reficitque, ut haud rarus illius uſus eſt in globulis illis fragrantibus ad infectum aêrem corrigendum ſpiritusque ab inficiente tutandos formatis; quos globulos inde poma Ambræ Vulgus appellat. Celeberrimus Schröderus *in ſua Pharmacopœia*.

Uſus univerſalis.

In ſumma Antidotum ex Ambare valet adverſus omnem imbecillitatem corporis, nativum ſuſcitat calorem, eos, quorum articulos frigidus ſuccus infeſtat, omniaque membra mirificè adjuvat, ventriculum cibum renuentem atque impotentem eximiè emulcet, cor quoque roborat, manè & veſperi ex vino &c. Actuarius *lib.V. M.M. cap.6.*

Ambar von wegen ſeines lieblichen Geruchs ſtärcket das Häupt und das Hertz/ von wegen ſeiner truckene verzehret er auch alle überflüßige Feuchtigkeit des Magens/ widerſtehet aller Unſauberkeit und Unflat/ hilfft den jenigen/ ſo an der fallenden Kranckheit liegen/ iſt gut wider das aufſſteigen der Mutter/ eingegeben/und von unten auff geräuchert. Summa / es iſt allen alten Menſchen in kalten Zufällen nütz und dienlich. D.Paludanus *p.59.ſup.citat.loc.*

Hinc fortè Opulentiores Indi eo cibis permixto frequenter utuntur, medicamenti loco. Weckerus *pag.81.in Antidotario.*

Mercator eſt ut audio, imò Monopolium obtinet Ambræ, quam ſcimus, quantum Vitæ conferat, adeò ut decrepitus propriâ manu ſcripſerit Princeps, depellens omnem ſorditiem à corde & cerebro, eaque confirmans, ille idem reddit rationem locupletem, dum inquit; Caliditatem habet tenuem cumq; oleoſa ſit, imò tota oleum concretum, quod dignoſcitur admoto candenti Ferro: quare repurgat (ut veriſimile eſt) humidum illud innatum & vitam in immenſum producit: Referunt Medici earum Regionum Incolæ, Indos eo medicamento familiariter ob egregias illius dotes inter dapes & fercula uti: Cardanus *de ſanitate tuenda p.m.318.*

Ad Longævitatem.

Sunt & quædam, quæ TOTA SUBSTANTIA addita lætiores ſpiritus reddunt, ut Rubinus, Saphyrus, hyacinthus citrinus, quædem tamen apertâ vi & occultâ potentiâ permixtis: ut muſcus, ambra &c. Heurnius *lib.2. Method. ad praxin p.m.89.*

Digitized by Google

Uſus internus in Syncope. ContraSyncopen accipe ℈j. Ambar & ʒiiiij. lign. aloes, ℥j. oſs. de C.C. quæ omnia reſolvantur in aq. roſar. & fiant pilulæ & propinentur. Silvaticus *in Pandectis.*

Contra Epilepſiam. Ingreditur Electuarium de pæonia contra Epilepſiam. Adrianus Toll *pag.17.cap.de Epilepſ.* Videlicet ℞. Rad. pæon. vel ſem. ejus ℥j. Mac. Spicæ, corall. rubr. Croci, Margar. Maſtich. ʒß. Myrtil. ℥jß. Cinamom. Nuc. Moſch. cariophyll. folii, Zinzib. pip. long. cardam. Granor. Paradiſ. Nuc. Indic. an. ℈ij. liquirit ʒv. Anacard. ℥jß. Muſci, Ambræ an. gr. vj. fiat pulvis & cum ſaccharo conficiatur.

Pro præſervat. ab Apoplex. Si fortè propter intemperiem frigidam totius cerebri huic morbo (loquitur de apoplexia) aliquis eſt obnoxius, cum iſto modo non ſubirò, ſed lentè eum corripi neceſſe ſit, hoc conſequitur, in affectione præcautionem minimè difficilem eſſe. Ut verò ſingulis diebus temperamentum paulatim in deterius labitur; ita quotidiè opera danda, ut lapſus corrigatur. Cum verò frigidius fieri cerebrum in iſta affectione conſtet, itaque ſingulis diebus aliquid aſſumendum, quod ſpiritus animales & calorem naturalem refocillet & temperamentum cerebri conſervet. Nihil ad hoc Ambrâ convenientius. Itaque his orbiculis ſingulis diebus uti convenientisſimum;

℞. Sacchar. in aq. roſar. diſſol. ℥iiij.
ol. Aniſ. deſtil. gt. iij.
Ambræ gryſeæ gr. iiij.
Miſc. & f. confectio in rotulis.

Vel iſtis, cui compoſita magis placeant, aliquis uti poterit;

℞. Specier. Diambræ
Diamuſci dulc. an. ʒj.
Sacchar. albiſſ. in aq. borrag. diſſol. ℥iiij.
ol. aniſ. deſtill. gt. ij.
Miſc. & f. confectio in Rotulis.

Crato in *Conſil. Scholtz. p.98. Conſil.37.* Et idem *Conſilio antecedente 36. p.35. in eodem affectu:* Quotidiè utatur hâc confectione, quæ ſpiritus refocillat:

℞. Specier. Diambr.
Diamoſch. an. ʒj.

Diſſol-

Digitized by Google

Diſſolvatur Sacchar. in aq. lavend.
& f. confectio in orbiculis.

Harum Rotularum unum manè edat.

Cum Ambra præcipuè roborando cordi & capiti utilis ſit, ut ibi catharros exſiccet & cordis vires inſtauret, ideò omnibus catharroſis utilisſima, ſicut & iis, qui affectionibus cordis tentantur. Datur in ſacchato roſato pulveriſata & comminuta ad grani dimidii quantitatem vel integri grani. *Omnibus Catarrhoſis utilisſima.*

Sunt & alii qui deſcribuntur in Italicis & Hiſpanicis libris. Crato *in Conſil.*343. *p.m.*962.

Ambarum ex convenienti decocto datum utpote paſſulalarum mundat. aut ſimilib. tuſſis à tenuiore materia inveteratæ præſtantisſimum eſt remedium. Hollerius *lib. de morbis intern. c.*24. *In tuſſi inveterata.*

Ego, ſcribit Crato *Epiſt.*137. Veteres Ambra ſulphurea, quam verè Chryſeam appello in morbis pectoris & aliis uſos arbitror, eamq; plurimum juvare ac verè huic θεῖον ineſſe, reipſa comperi. *In morbis pectoris.*

Adverſus peſtem multa, quæ pro certisſimis habentur, fallacia ſunt, camphoram excellere omnia remedia & uſum ambræ atq; fungi illius, quem boletum Cervinum appellant, re comperi. Crato *in Epiſtol. Medicinalib. à Scholtz. collectis Epiſtol.* 103. *& Epiſt.*126. Memini me uſum Ambræ, quam verè chryſeam Veteribus dictam puto in Conſilio contra peſtem probaſſe, & felici ſucceſſu in morbis peſtilentialibus uſum fuiſſe. *Adverſus peſtem.*

Et idem in Conſiliis *columm.*1093. Valet plurimum in affectibus pulmonum, in febribus autem peſtilentialibus præſentisſimum remedium eſt. *In affect. pulmon.* *In febr. peſtilentialibus.*

Et *pag.*962. *Conſil.*343. Certisſimo Experimento didici infundere ſuper ambram optimum vinum Malvaticum, deſtillatum in vitrum & diligenter obturare, & manè aliquot guttas cum pane ſumere, eſſe excellentisſimum remedium præſervativum in peſte. *Excellentisſimum remedium præſervativum in peſte.*

Ingreditur etiam Nobilisſima Ambra Laudanum Opiatum Quercetani ad ℈ij.

It. Laudanum Opiatum Quercetani Majus a ʒß.

It. Anodynum Specificum Paracelſi ad ℈iiij.

It. Extractum Nepenthes aureum Salæ ad ℈j.

 It. In-

Digitized by Google

It. Ingrediuntur ſpecies Diambræ Laudanum Opiatum Crollii ad ℥ijß. & Ambra ipſa in ſubſtantia ad ℈j.

It. Laudanum Opiatum Sennerti ſpecies Diambræ ad ℥j. cum Tinctura Diambræ & ipſa Ambra ad gr. vj.

It. Ingrediuntur Laudanum Liquidum in ſpecies Diambr. & ad ℈iiij. & Ambr.griſ.ad ʒß.

De quibus omnibus videatur Excellentisſimus Schröderus *lib.4. cap.de Opio.*

Ingrediuntur prætereà in ipſam Theriacam cœleſtem ad ʒij. Schröderus *lib.II.pag.m.219.cap.57.*

Horum medicamentorum allegatorum virtutes ac laudes videri poſſunt in locis citatis, eaſdem enim hic adſcribere omnes, eſſet replere chartam; Benevolus Lector contentus erit allegatis & citatis.

Quinta Eſſentia Juniperi treibet aus den Auſſatz / und Quinta Eſſentia Ambræ auch: Theophraſtus *pag.798.b.*

Quandoque tamen & ambra nocet, ſiquidem cordi, niſi à frigida cauſa occupato nocere poteſt, ſcilicet ſi ſpiritus incaleſcant & juſto magis attenuantur, morbi exiſtunt. Heurnius *lib.2. Medic.*

Sic memorat Nathanael Highmorus in Exercitatione ſua de hyſteriaca paſſione *pag.35. cap.9.* Generoſum quendam ſexagenarium & amplius novi, qui ex moſchi, ambræ aut hujuſmodi vel levi odore ſtatim de dolore capitis inſigni non ſine narium hæmorrhagia leniendo, conquereretur, Cauſam refert ad tenuiores & igneas ſuaveolentium particulas.

Uſus Externus in Epilepſia. Uſus ejus externus varius eſt & multiplex, prout quiſque expetit & necesſitas requirit.

Epilepticus fumus illius, naribus exceptus convenit, ſiquidem eos excitat, & ſi asſiduè id odorentur, non tam facilè neque tam vehementer eo morbo corripiuntur. Weckerus *pag.82.*

Contra Epilepſiam pone Ambram & C.C. in Vaſe vitreo ſuper carbones & patiens ſuſcipiat per os & nares fumum & multum valet: Silvaticus.

In ſuffocatione uterina. Contra Suffocationem Matricis, quæ opprimit Sponſalia, ponatur ſimiliter in vaſe vitreo cum aliis aromaticis, & recipiatur fumus per os vulvæ: Idem.

Ejus

Ejus aſſiduus odoratus prodeſt uteri procidentiis, ſuffocationibus verò in liquidambar diſſolutum & xylo exceptum uterique ori inditum. Weckerus *in Antidotar*.

Johann. Anglicus *in ſua Roſa pag.*141. ad Rheuma frigidum tale pomum commendat: ℞. ſtyriacis calaminthæ, lign. aloes, Coſti, ſpicæ an. ʒß. Galliæ Moſchatæ ʒj. Moſchi, Ambræ an. pond. Obul. Ladani ℥j. fiat pomum odoratum ex mucilagine gumm. tragacanth. Confortat cor & cerebrum.

Exinde quoque in multiplici forma componuntur medicamenta. Nam hinc nomen ſuum ſortitum eſt Electuarium Diambra Meſuæ, quod cerebrum, cor, ventriculum ac ventrem reliquum inferiorem calefacit, roborat, exhilarat, concoctionem juvat, affectibus uterinis & omnibus aliis frigidis prodeſt, ſenibus ob id ac mulieribus ſalubre. Ipſam deſcriptionem vide apud Meſuen *lib.3. de Antidotis p.m.*246. Videatur etiam Pharmacopœia Auguſtana. Hîc loci aſſerventur quoque ad uſum in Pharmacopolio ſpecies Diambra ſ. M. & A. pro mulierib.

Habemus in officinis Confect. Diambræ Meſuæ, magnæ commendationis in virium collectione, maximè in ſenibus. Hoffmannus in Paralipom. Officinal *pag.*676. *cap.*64.

Præterea ingreditur Electuarium Alchermes Meſuæ: Quod cor ac vitales vires validè roborat, ob id Syncopen & cordis palpitationes pellit, cerebro quoque ac animali facultati languidæ eximiè ſuccurrit, nec non ab Apoplexia præſervat. Auguſtana.

Ingreditur item confectionem de hyacintho, quæ Cardiacis opitulatur & lypothymias patientibus, viribus exſolutos ſibi ipſis reſtituit, ſyncopas arcet, animi defectiones ſanat, peſtiferos morbos præcavet, eoſdemque jam factos expellit, putredinem humorum corrigit, ac in malignis febribus cor à tetrarum fuliginum & pravorum corporum inſultu tuetur. Auguſtana.

Horum medicamentorum vires quanquam in diſpenſatoriis paſſim reperiantur, attamen eaſdem & hîc adducere libet, ut eò magis manifeſtetur Laudatisſimæ AMBRÆ Virtus.

Ingreditur etiam Electuarium de gemmis calidum, quod ad frigidos affectus cerebri, cordis, Ventriculi, hepatis & Uteri efficaciſſimum, melancholicos, triſtes, ſine cauſa manifeſta timidos, ſolitarios

Digitized by Google

tarios juvat, cordis tremorem & ſyncopen emendat, Ventriculum à frigida intemperie imbecillum roborat, & coctione cum ejuſdem, tùm hepatis meliore redditâ corpus εὔχυμον præſtat, univerſi habitus refrigerationem corrigit, imbecillitatem reficit, lipothymias & uteri præfocationes ſanat. Auguſtana.

Ingreditur Trochiſcos pectorales cum Ambra Auguſtanorum. Hi in Catharro & defluxionibus è capite variis, ad aſperam arteriam & cavitatem pectoris, imprimis utiles ſunt, lentorem catharri incidunt, ſputum promovent, & expectorationi humoris influxi conducunt.

Ingreditur pulverem ſternutatorium delicatiorem Auguſtanorum, qui lentam pituitam ac phlegma craſſum naribus inſufflatus vel iiſdem affrictus provocat: cerebrum à tenacibus humoribus purgat, & oſſis ethmoidei obſtructiones expedit, ſi ſcilicet ſtimulis antecedentis pulveris non careat.

Foris quoque uſurpatur non tantùm ad neceſſitatem, ſed & ad delicias & commendationem; Inde ſunt Divitum Chiromactra, Chirothecæ, Strophiola, quin & thoraces & ocreæ ex aluta vel aquis delibutæ aut eâdem evaporatæ tinctæq;: Camerarius in Sylloge ſua memorabilium: *Centur.4.partic.48.*

Chiromactra. *Chirotheca.* *Strophiola.* *Thoraces.* *Ocrea.*

Ad Chirotecas ſenibus & naturâ frigidis opem mirificè præſtat: quare iiſdem potiùs, quàm juvenibus Chirotecæ Ambaro imbutæ concedi deberent. Matthiolus *in Dioſc.lib.I.c.20.p.66.*

Veſtimenta. Quomodo Chirothecæ & Veſtimenta ambræ ſuavitate infici & præparari ſoleant, videatur Kuhnraht in Medulla deſtillator. *p.220.& 221.* &c.

Mitra. Ingreditur ſpecies pro Cucupha. Ex quibus fit pulvis groſſus, qui goſſypio ſuſceptus inſuitur pileolo ſerico, interpaſſando.

Pelles. Pelles quomodo odoratæ fiant: ſumito occidentalis Balſami quatuor partes, addatur una Moſchi, tantundem ambaræ & ſpongiâ chirothecas perline & ſuaviſſimum halitum vibrabunt. Joh. Baptiſta Porta *Lib.XI. Magiæ Natural.*

Sultanus olim Ægypti Tyrannus, ſolebat cereis immiſcere ambram; voluptati ac valetudini ſimul conſulens. Nos quibus carior eſt umbra, nec opes regiæ, laſeris ſuccum aut thus poſſemus admiſce-

Digitized by Google

miſcere: nam ut illa regibus, ita hæc privatis magnifica atque decora ac deliciis apta. Cardanus *p.284. de ſubtilit.*

Die Conſervativa und Præſervativa des Gewand und Tuchs/ auff daß kein Schaben darzukommen/ oder ihm kein Schaden thun/ iſt nichts beſſers denn Maſtix, Campher, Ambra, Biſem. Theophraſtus *p.888.b.* *Ad Veſtimenta.*

Veſtiariis adjicitur odoris gratia & ad arcendas tineas. Camerarius citat. loco in Sylloge.

Ex ſolius Ambari aut c. Moſcho & ligno aloes permixti olfactu cerebrum roboratur, memoria augetur, ſpirituum vigor & cordis vires reficiuntur; ideoq; in peſtis contagiis ejus odor apprimè utilis eſt, nec minus his, qui frigidis defluxionibus vexantur, convenit, ſi capitis tegmina atque cubiculum, ubi dormiunt, per hyemem eo ſuffiantur. Nicolaus Monardes *p.301. de ſimplicib. medicament. è novo orbe delatis*, & Weckerus *p.82.* *Capitis tegmina Calottqui. Cubiculum.*

Hùc quoque commodè referuntur, quæ poma ambræ appellantur, licet in eorundem compoſitionem nulla quandoque vel paucisſima ſaltem Ambra ingrediatur. Quemadmodum eſt Pomum Odoriferum Crollianum, quod ingreditur Paracelſi Carbon; quod pomum adhibitum naribus, odore ſuo ſanguinem movet, & cor ſupra modum refocillat in Apoplexia, Colica, ſuffocatione matricis, peſtilenti aura: Excellentiſſ. Schröderus *Cap. de pom. Ambræ*, ubi itidem alia recenſentur poma Ambræ ad fluxum inhibendum *lib.2. pag.230.* & ex Auguſtana duo alia allegantur, quorum primum Cor ac Cerebrum odoris ſuavitate ac fragrantia reficit, ſpiritus cùm vitales tùm animales recreat & fulcit, vertiginoſos juvat, ac capiti à frigida & humida intemperie affecto opem præſtat.

Sequens autem odore ſpiritus inſtaurat & cordi robur addit. Uſui eſt maximè cum aliqua aeris inquinati ſuſpicio viget &c. Auguſtani.

In faſciculo Medicamentorum tempore peſtis, qui adjectus eſt libro de febribus à Beatiſſ. Sennerto videantur poma ambræ, diverſis temporibus pro diverſis Rebuspub. à Clarisſimis Medicis præſcripta. Sic

Pomum Ambræ hybernum *pag.596.*

Po-

Pomum Æſtivale *pag.* 597.
Pomum Ambræ pro pauperibus hyemale *pag.eâd.*
Aliud pomum Ambræ hyberno tempore uſurpandum *p.* 637.
Aliud quovis tempore conveniens: *p.eâd.*
Aliud pomum ambræ æſtivum: *p. eâd.*
Pomum Ambræ pro Viris: *p.* 667.
Pomum Ambræ pro mulieribus *p.* 668.
Pomum odoriferum *p.*684.
Pomum Ambræ pro peſte *p.*685.
Pomum Ambræ aliud *p.* 696.

Egregium pomum Ambræ tempore infectionis vel Antipeſtilentiale *vid. pag.*56. in Pharmacopœia Celeberrimi Zwölfferi.

Pomum Ambræ Mynſichti vide apud Autorem in Armamentario *p.*184. *ſectione* 9. Eſt ſpecificum odoriferum, quod in Cephalalgia frigidâ, Vertigine, Epilepſiâ, Apoplexiâ, Aurâ peſtilentiali malignâ, Colicâ, ſuffocatione matricis & procidentiâ uteri &c. præſertim quando medicamenta non poſſunt intra corpus ſumi, naribus vel aliis partibus admotum, cor & vitales ſpiritus ſupra modum refocillare ſolet.

Ingreditur Ambra pilulas febriles ad Quartanam, per Orbem Celeberrimi Sennerti, quarum pilularum Maſſa dicitur Laudanum Mercuriale: Excellentiſſ. Schröderus in Pharmacopœia ſua *libr.* 2. *p.*224. Compoſitio hæc eſt:

℞. Ol. ☿ij ſaccharat. ℥j.
aloes ſuccotr. ℥ß.
Ambr. Gryſ. ʒij.
Croci ʒijß. vel Eſſent. Croc. ʒj.

purgat per inferiora, nonnunquam per ſudorem. Doſ. ℈ß. ante paroxyſmum cum Conſerv. v. gr. roſarum.

Ingreditur Bezoarticum ☉lare Mynſichti ad ℈j. *p.*57.

Ex Maſſa Ambræ factæ pilulæ & manè ſumptæ flatus diſcutiunt, concoctionem juvant, & appetentiam excitant; idem præſtat ex Vino odorifero manè ſumta hæc maſſa. Weekerus *p.*82.

Sterilitati à frigidis humoribus ortæ hâc compoſitione mederi ſoleo, quæ Recipit Ambari partes duas, raſuræ Eboris tenuiſſimè tritæ unam, pulveris ligni aloes partem dimidiam cum algaliæ momen-

mento, fiant catapotia, quorum tria pendentia drachmam unam ſingulis triduis dabuntur. Weckerus ex Nicolao Monarde.

Quibus anima fœtet & quos deformat hircus, quiq; ſibi metuunt à fœtoribus ſeu peſtilentialibus ſeu aliis, geſtare ſolent ſeu ſolam, ſeu in paſtillos maſſasque conjectam. Camerarius in Sylloge ſua citato loco; ad illud Horatii: *Paſtilli & Maſſa.* *Ad Hircum.*

Paſtillos Rufillus olet, Gorgonius Hircum.

Porrò Maſſæ Ambrinæ includuntur bullis aureis, argenteis vel capſis aliis, manubriis cultrorum gladiorumq; & nodis, ut inde quandocunque opus eſt, contra fœtores & frigora ſubſidium ſit præſtò! Idem Camerarius.

Cum oleo mali aurantii in calente mortario per mixtum & unguenti modo capiti illitum, illius dolorem levat, cerebrum roborat & nervos, & frigidos, qui infarcti ſunt, humores, reſolvit; ad eadem efficax Emplaſtri modo cum Alypta Muſcata asſiduè geſtatum. Weckerus ex Nicolao Monarde *libr. de ſimplicib. medicam. cap.7. pag.301.* *Unguentum.*

Ad ventriculum fovendum utor nunc inunctione ex medulla vitulina cum oleo NM. Crato *in Epiſt. Medicinalib. Scholtzii Epiſtol. 26.*

Emplaſtrum ex Ambra Calvis & imbecillitates ex frigore capitis ſentientibus, commodum, à geſtante non percipitur, ubi paululum aſſueverit. Clarisſimus Jonſton. lib. de Admirandis *lib. IV. foſſil. cap. 11. p. 135.* *Emplaſtrum.*

Scobi Magnetis galbanoque miſcetur, & emplaſtri modo mulierum umbilico impoſitum, uterum ſuo loco retinet, & reliquos ejus morbos profligat. Nic. Monardes *pag. 301.*

Qui Calvi ſunt & imbecillitates capitis ex frigore ſentiunt, & quibus in conflictu denudata meninx eſt, cranii parte divulſa, his utile ſit Emplaſtrum ex Ambra, quòd officio cranii perfungitur: Si rectè memini Clarisſimus Jonſton.

Ex eo, Alypta Muſcata & ſtyrace fit Emplaſtrum ſcuti forma, quod ſtomacho appoſitum, eum doloribus liberat & excalefacit. Monardes & Weckerus.

Peſſus factus ex ſtyrace Calamita, ambra & moſcho non pa- *Peſſus.*

rum juvat. Ex Plateario Geſnerus lib. de quadrupedib. *tit. de Moſchi Capreolo p.* 791.

Pro præſervatione ab Apoplexia Caput ſingulis ſeptimanis abluat ante cœnam & poſteà aeri ſe non exponat: In lixivio decoquatur majorana, roſmarinus & roſæ, & adhibeatur ſapo medicatus, hoc modo factus:

Sapo pro præſervatione ab Apoplexia.

℞. Saponis Veneti vel Hiſpanici ℔j.
Rad. ireos.
Santal. Citrin. an. ℥jß.
Ambræ ℈ß.
Ol. charyophyll. gutt. iij.
Diſſolvatur Sapo in aq. roſarum & commiſceantur.

Crato. *Conſil. 37. p. 98. in Conſil. Scholtzii.*

NOTA Septalii: Non placet, quod aliquibus viſum eſt, ambram oleo balanino diſſolvi, quod quamvis minus ranceſcat, humentiores tamen reddit trochiſcos, inde etiam mucidi redduntur. Præſtabit igitur aqua roſacea diſſolvere, & cum eâdem omnia unire.

Non prætereundi ſunt pulveres ad capillitia, undecunque ſurrepta & convaſata, adornanda, capillorum verò cæſariem nonnullorum decorandam, fucandam verò ſæpiuſculè & deformandam, quibus admiſceri ſolet ambra non illiberaliter.

Nec relinquenda Maſſa Barbitonſorum eſt, qua calamiſtris inunctis maſculorum vibrare cæſariem ſolent, ut Arnobii verbis utar, *lib.* 2. & barbam.

Huc quoq; referenda eſt Maſſa fumalis cum & ſ. M. & A. Item Candelæ fumales.

Imprimis commemoranda jam venit Eſſentia AMBRÆ

1. Secundum Mindererum.

℞. Elixir Vitæ Matthioli ℥ij.
Aq. Epileptic. Langii ℥j.
Ambræ ℈j.
Moſchi Oriental. gr. iiij.

Fiat infuſio per aliquot dies, deinde filtretur. Præſtans hoc & illuſtre remedium animum & ſpiritus vitales reficit, in omnibus organis

nis facultatis animalis, ita ut in Vertigine, ſcotomia, caligine oculorum, capitis frigidis effectibus excellentisſimum ſit: Auguſtani: Quam Eſſentiam Zwölfferus in ſuis animadverſionibus *pag.* 434. admodum notat & potiùs Eſſentiam Ambræ ſiccam commendat hiſce verbis; ſi quiſpiam Eſſentiam Ambræ ſiccam deſideret, quæ & commodius circumferri posſit, & meo judicio præcedentem viribus ſuperet, licet Ambra in ſubſtantia ipſi commiſceatur, confici illa poteſt modo ſequenti:

℞. Ambræ gryſeæ drachmam unam

Diſſolvatur in olei deſtillati Cinam. vel ſi lubet olei citri aut Macis &c. drachmâ unâ in mortario vitreo, cui adde Sacchari Candid. pulveriſ. Uncias duas plus minusve.

Miſceantur benè, fiatque Eſſentia Ambrata Nobilisſima, quæ vino & quibuſcunque liquoribus diſſolvi & commiſceri poteſt, delicatulis viribusque exhauſtis ægrotantibus, ſummoperè inſerviens.

2. Eſſentia Ambræ ſecundum Excellentisſimum Schröderum in ſua Pharmacopœia

℞. Ambr. gryſ. p. j.
ol. amygdal. dulc. p. ij.

Impaſta ac digere ♂ aliquot, poſteà exprime: Expresſioni affunde Spir. Vin. rectificatiſs. digere ac deſtſtilla per arenam. Sic elevabitur c. Spir. Vin. Eſſentia quoq; Ambræ, relicto oleo amygd. dulc. in fundo. Abſtrahe igitur Spir. Vin. leni calore ad conſiſtentiam olei. Doſis g. paucæ.

3. Eine Eſſentiam Ambræ zu machen ſecundum M. Thomam Kesler. im dritten hundert außerleſener ſpagyriſcher Proceß *num.* 73.

Nimb Ambram Griſeam, darauff geuß Spiritus Sulphuris etliche Tropffen / und ſetze es an einen warmen Ort / wenn ſie es nicht wil angreiffen / ſo geuß darauff phlegma Vitrioli, und ſtells in die Wärme / ſo wird die Ambra ſchwartz und Viſcoſa, wie ein Schuſter-hartz / die Ambram nimb heraus / geuß darauff einen guten Spiritum Vini, ſo extrahirts ſeine Röthe und Tinctur / die behalt als ein köſtli-

Des Kleinod: Denn es eine überaus köſtliche Artzney iſt/darvon des Tages zweymahl eingenommen/frühe und Abends/ jedesmahl einen Löffel voll/ dieſes iſt eine mächtige Blutreinigung / wehret der Fäulung und verhindert den Auſſatz.

Cum hac fere concordat modus Extrahendi Quintam Eſſentiam vel oleum Ambræ, quem habet Kuhnrath in Medulla deſtillatoria *part.2 pag.*217.

Oleum per artem exhibet nobile. Libavius *lib.*4. *c.*2. *ſingular. pag.* 317.

Huc pertinet Ambra Moſchata Mynſichti

℞. Ambræ gryſeæ & puræ ℥j.
Moſchi odoratiſs. ʒj.
Elæoſacchari Citri ʒß.

Miſc. & f. pulv. ſubtiliſsimus, qui irroretur ſp. Roſar. ardente & iterum exſiccetur, hic labor aliquoties repetatur, & uſui reponatur.

VIRES, USUS, DOSIS hujus videlicet medicamenti, Calefacit & ſiccat, cerebrum confortat, cor roborat, & omnibus ipſius affectibus ſuccurrit, Dolorem capitis diuturnum mulcet, Albugines oculorum tenues detegit, humidas oculorum defluxiones conſumit, ſenibus & naturâ frigidis mirificè opem præſtat, Vino infuſa temulentos efficit, Doſis à gran. iiij. ad vj. & viij. ad ſummum, in vino generoſo vel in alio vehiculo appropriato.

Quæ ipſa Deſcriptio Ambræ Moſchatæ ſi non coincidit, tamen bonam partem convenit cum illo medicamento, quod Hartmannus in ſua praxi chymiatrica deſcribit *pag.36.* Et Roſenbergius in ſua Rhodologia Regium atque Imperiale appellat, maximoperè commendat, & hiſce verbis recenſet: Ex eodem ſpiritu Roſar. Ambra & Moſcho Regium illud medicamentum corroborans Rudolphi II. Imperatoris ſacratiſsimæ memoriæ, quod à Sereniſsima ſapientiſsimaque Angliæ Regina Eliſabetha liberali communicatione acceperat, utrique olim uſitatiſsimum, compoſitum erat hoc modo: Rec. Ambræ opt. ac puriſs. partes octo, Moſchi electiſsimi, odoratiſsimi partem unam, ſacchar. candid. vel Canarienſis candidiſsimi pauxillum, ſubtiliſsimè pulveriſentur: poſteà marmori impoſita cum ſpiritu roſarum rectificato terantur, & quidem diutiùs,

ſæ-

Digitized by Google

ſæpiùs aliquantulum de ſpiritu roſarum affundendo, donec totum reddatur inſtar ſubtilisſimi pulmenti; Quod in phiola vel parva cucurbita vitrea Hermetis ſigillo diligentisſimè munita recondatur atque æſtivo tempore in terram defodiendo per menſem vel ſeſquimenſem, donec totum fiat homogeneum, quod elapſo tempore denuò cum ſpiritu roſarum recenti terendo diſtemperetur, atque iterum priori modo reponatur. Poſteà ad uſum reſervetur: *part.2. cap.23.p.258.* & paulò poſt: Caput, cor & alias humani corporis partes omniaque viſcera interna mirè roborat, ſpiritus recreat, ſenſus acuit, memoriam firmat, vim procreandi inſigniter promovet, & verè Imperiale medicamentum eſt, Doſis grana iij. iiij.v. vel piſi magnitudine. Exhibetur autem vel in vino generoſo, vel alio liquore vinoſo, vel in aqua cinamomi vel ſyrupo granatorum, Borraginis, Rub.Id.&c.

Proceſſus Arcani Ambarini videatur apud Fabrum in Myrothecio ſuo Spagyrico *cap.26. pag.42.& 43.* Ubi ſimul ejuſdem vires collaudantnr. Recipit autem Ambari vel Zibettæ vel Moſchi ℔j. aut ß. præſumptio eſt, haud exiguam habuiſſe copiam eorundem.

QVÆSTIONES.

QVÆSTIO I.

An Balæna, quam Indi Azel vocant, ab ambra devorata extinguatur?

℞. Ita ſcribit Avicenna loco ſæpiùs citato: Ambra nigra multoties aſſumitur ex ventre piſcis, qui eam comedit & moritur. Et Serapio de ſimplicib.*c.*196. Illa Ambra quæ alba ſicut ovum Struthionis eſt mala, & ea eſt, quam devorat piſcis magnus, qui dicitur Azel, qui, quando deglutiverit eam, occiditur ab ea, & natat ſuper aquas maris mortuus, quem videntes homines de Zing, projiciunt ſuper eum uncos ferreos & funes, & extrahunt ambram ex ventre ejus, & eſt Ambra non bona maximè, quæ in ventre reperitur, & nominant eam Apothecarii Perſidemandi. Verùm illa, quæ reperitur, juxta ſpinam dorſi eſt pura & munda multum & valdè bona, & hoc ſecundum quantitatem moræ, quam facit in ventre piſcis:

Hæc ille. Sed audiatur Scaliger: Fabula ſanè eſt, Balænam quam Azel Indi vocant, Ambrâ devorata extingui: Namque in Oceano multum Ambræ legitur, Balænæ multæ vivæ quotannis expugnantur, nullum reperitur Cadaver, niſi quod venabulis & jaculis & dolabris fecerint ipſi Cantabri. Et Garcias ab Horto, cum eademmet verba ſecundum verſionem Caroli Cluſii *lib.7.Exoticorum cap.*1. de Ambaro recitaſſet, tandem addit. Hæc eorum opinio erronea mihi videtur, nam veluti certum eſt, animalia quærere alimentum naturæ ſuæ conveniens & minimè noxium (niſi fortè cibis innoxiis admiſto deçipiantur, quemadmodum mures fallere ſolemus) ſic etiam haudquaquam veriſimile videtur, hunc piſcem Ambarum venari, ſi eo devorato ſit periturus, Imò cum Ambarum ſit ex eorum numero, quæ maximè cordis vires reficiunt; dixerim hunc piſcem præſentaneum eſſe venenum, quandoquidem tàm eximio medicamento perit.

Rectiùs itaque hæc quæſtio deciditur verbis, quæ extant in Hiſtoria Mexicana Joannis Fabri *pag.*575. Quod ſi ullam ex Ambræ paſtu Balænam unquam interiiſſe contigit, id copiæ potius ingeſtæ, quàm deleteriæ pretioſi hujus odoramenti facultati tribuendum arbitror. Nam & vini ac panis, quorum hiç corpus, illud Animæ vinculum, ſpiritus maximè refocillat, nimia quantitas veneni vicem ſubit.

QVÆST. II.

An Ambra inebriet, & quomodo?

℞. Ambarum vino infuſum temulentos efficit: Matthiolus in Dioſcorid.*lib.1.cap.20.pag.66.*& Adrianus Toll ad praxin auream Stöckeri citato ſæpiùs loco: Illud admiratione dignum, quod Simeon Sethi ſcribit, ſi quis Ambarum odoretur, antequam vinum bibat, eum veluti ebrium fieri, ſi verò injiciatur vino, maximè inebriare. Ambra ex vino pota ilicò inebriat, Heurnius *lib.2. M.M. cap.*5. Idem præſtat Ambra Moſchata Mynſichti à gr. IV. ad VI. & VIII. Quod ipſum itaque cum ſatis notorium ſit, non immorabimur diutius in illius probatione, quomodo autem fiat, inde eſt manifeſtum: Divinum quid obtinet Olfactus, ſcribit Cardanus

lib.

*lib.II.de Medicis contradicentibus pag.*948. Unde etiam Antiqui Diis ſacrificabant odoribus, thymiamata appellabant, quæ in altaribus incendi ſolebant, fragrabant hæc incredibili ſuavitate atque ideò ſpiritus hæc reparant, mirumque in modum reſtaurant, unde autor libro de Viribus Cordis odorata collaudat: tum etiam Avicenna plurimùm ad reparationem virium ac animalis ſpiritus prodeſſe putat. Quod ſi jam paulò liberalius quis indulſerit genio, compotando, is nimio plus replet cerebrum, diſtendendo ejus vaſa ſpirituum copiâ: qui ex Ventriculo ſurſum elevantur, atque illud eò citiùs, quo vinum eſt generoſius & magis penetrans; Diſpoſito ita cerebro & adauctis ſpiritibus juſto nimium influunt in corporis partes, hinc oculi micant & circumagi videntur omnia, ac in gyrum verti, lingua hallucinatur ac titubat, pulſus eſt fortior, & neq; pes neque manus ſuum rectè officium facere poſſunt: Ambra deinde, quando ſupervenit, injecta ſcilicet vino, ſuam per vinum undiquaque diffundit virtutem, non ſolùm ut ore aſſumi, inſimul cum ſpiritibus vini aſcendere, ac cerebrum ejusque vaſa replere potis ſit, ſed & per nares & olfactus organon odoris fragrantia in tantum afficit ſpiritus, ut non tam inebrietur homo, quam animales ſpiritus à tam amicabili aura, quaſi conſopiantur.

QVÆST. III.

Quare ab uſu Ambræ Uterus dicatur ſurſum moveri vel quaſi, atq; ſic excitetur ſuffocatio?

℞. Quò debilior eſt fœmina mobiliorq; eò facilius ab Ambra & Moſcho ei convellitur Uterus & caput dolet. Clariſſ. Jonſton.lib.de Admirandis *lib.4.foſſil.cap.11.pag.*135. Et quò gratiùs eſt naribus odoramentum eò avidiùs excipitur, adeò ut & quovis conatu vel intenſiori odoratu quaſi contrahatur abdomen ac ſurſum moveantur ſpiritus, (Nam odorifera effluvia intus per anhelitũ attracta primò odoratũ, deinde vitalium membrorum ſpiritus ex ſimilitudine quâdã naturæ, mirificè recreant excitantq;, Acutisſimus

Atha-

Athanaſ. Kircherus in Scrutinio peſtis *p.m.*50.) qui ad odoratus organon in arce corporis reconditũ quaſi ruunt, ut participent de refocillatione, quibus ſpiritibus inſimul & humores ſeſe adjungunt, etenim quanquã non humores, ſed ſanguis ſpirituũ ſit vehiculum, attamen humores ſanguinẽ ſemper comitantur, ut in defectu ſanguinis, ſi fortè eveniat, humores ſint præſtò & in quantum poſſint vicem teneant, ne partes corporis omni prorſus humido deſtituantur, namque ſic ab Omnipotente DEO Conditore proſpectum eſt providæ naturæ, ne corporis partes continuâ deſtituantur irrigatione: Hinc ſpirituum, ſanguinis & humorum affluxus nimius ſurſùm tendendo cor & pulmones quaſi obruit in itinere ac replet, ut ſuffocationem minitari videatur (& nonnunquam cauſet) quod exinde patet, dum exteriores corporis partes calidâ aurâ privatæ plerumque frigeſcunt, calore verò in iiſdem partibus reparato, malum ceſſet, & ægræ ſeſe extemplò habeant meliuſculè, quod fit, dùm fœtida naribus applicantur, & quò fuerint fortiora vel magis talia, tantò citiùs ceſſabit malum, à quibus ſpiritus non ſaltem non refocillantur, ſed fugantur, dum ægræ nares contrahunt & nauſeant, & cum ipſis ſpiritibus etiam ſanguis & cum ſanguine humores cedunt retrò & priſtinum locum occupant, hinc non ſine cauſa faſciæ adhibentur & ligaturæ, ſcilicet ut ſanguis & humores aſcendentes revellantur & cucurbitulæ applicantur cum multa flamma ſine ſcarificatione ſuris & femoribus, ut idem ſanguis & humores revocentur. Quod verò non itidem in maſculis & nonnullis quandoque fœminis (quarum pori ſunt patentiores, ac ſic diaphoreſis major) non tam gravia generentur ſymptomata, hinc fit, quod igneæ particulæ facilius exſpirent & diſſipentur. Nathanael Highmorus in tractat. de paſſione hyſterica *p.*36. Interim negandum non eſt, & Uterum ſua ſingularia habere accidentia, & imprimis exquiſitiorem ſenſum, unde eò citiùs poteſt affici & in conſenſum trahi; proinde Ambra & Moſchus hyſtericis vitanda. Duncanus Liddelius *l.*3. *cap.*5.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

Quid ſentiendum de Liquidambra?

℞. Liquidambar vel Liquidambra (quaſi Liquida ambra ob odoris ſuavitatem) eſt Reſina oleaginoſa ſuaviſſimi & fortiſſimmi odoris effluens ex arbore quadam procera ac venuſta. Calefacit. 2. (oleum 3.) humect. 1. reſolvit, obſtructiones expedit, emollit, maturat, uſus præcipuè in Utero Obſtructo ac indurato, tumoribus duris &c. Adhibetur mechanicè in perfumandis (ut ajunt) coriis ac chirothecis: Excellentiſſimus Schrôderus in ſua pharmacopœia: Ex quibus ſatis conſtat, nullam habere cognationem cum noſtra Ambra, niſi quod odoris fragrantia eandem quadantenus imitetur & ſui nominis appellationem inde ſortita ſit.

QVÆSTIO V.

Quomodo fiat, quod roſtella avicularum, conchylia item & Oſtrearum teſtæ, item Oſſicula de ſepiis & avium unguiculi aliæq; res, ut lapilli (videatur Muſeum Olai VVormii) in laudatiſſima Ambra inveniantur quandoq;?

℞. Weckerus *lib.1. de Marinis ſect.7.p.m.78. Antidotarii ſui ſpecialis* ex Garcia ab Horto hæc habet: Refertum eſt plerumque avium roſtris, quas in eo nidulari credibile eſt, interdum conchyliis teſtiſque oſtrearum permixtum invenitur, quæ contactu Ambaro adhærent, & in eundem Garciam ab Horto Carolus Cluſius: Hujuſmodi roſtella in ambaro reperta mihi dedit M. Hugo Morganus Pharmacopœus diligentiſſimus, ſed ea non avium, ut putat noſter Autor, verum ſepiarum eſſe de-

præhendi. Et Johan. Hugo Lindſchottanus *cap.* 70. *p.* 75. ſcribit: Ambarum cum teſtis ac ſtercore marinarum avium in eo nidificantium mixtum apparet: Et Amplisſimus Dominus Olearius Illuſtrisſimi Holſatorum Ducis Mathematicus in Itinerario Nobilisſimi Mandelſchlo commemorat *paginâ* 70.

Es hat mir einſt ein Vornehmer Materialiſt / Herr Paul Langermann zu Hamburg ein groß Stück Ambra Grieß gezeiget / in welchem eine gantze Klaue von einem Vogel-Fuß einverleibet war / iſt zu verwundern / wie?

℞. Res eſt manifeſta, de modo & occaſione eſt diſceptatio atque ideò inveſtigatione digna. Quod ſi propemodum omnes penſitemus opiniones & hoc quæſitum ad certam aliquam applicare velimus, nulla videtur accommodatior, quam decima octava ſive ultima, quâ ſtatuitur, Ambram ab avibus in montium cacuminibus Inſulæ Madagaſcar, hodiè Inſula S. Laurentii nuncupata, imprimis in promontorio ſeu Capo d' Ambra & adjacentibus Inſulis excerni in Saxa & loca declivia ab alluvione maris non ita tuta: hinc conjectare licet, in ejuſmodi loca tempeſtatis impetu ac procellarum vi quandoque Conchylia, ſepias atq; oſtreas ejici, refluxu verò maris citiori ibi ſubſiſtere & fortè ab avibus congregatim inibi habitantibus conſpergi, & in maſſam ambræ recludi, ut quaſi ſtudio impacta vel à natura ingenita eſſe videantur, ſine noxa corruptionis integra: Corrumpi enim id poſſe, quod ab aeris attactu immune eſt, & tàm exquiſito adverſus putredinem munitum eſt medicamento tutelari, veriſimile non eſt, & quod adducit Ampliſſ. Dn. Olearius, **daß eine gantze Klaue von einem Vogel-Fuß einem Stück Ambra einverleibet geweſen /** hæc fortaſsè ratio dari poteſt. Ejuſmodi Avis Incolis in Madagaſcar *Aſchibobuch* dicta, vel quemadmodum eas appellat ad Idioma Inſu-

Inſulanorum de Inſulis Maldivis, Ferdinandus Lopetz de Caſtagneda *Anacangriſpaſqui* (vel aliæ etiam ac minores aviculæ) vel ſenio confecta, vel morbo emaciata, vel pugna ſauciata & dimicatione defatigata, vel quocunque modo interempta decidere facilè potuit ac mori, numne deinde temporis tractu ejuſmodi unguiculi ac roſtella à dictarum avium excrementis tegi atque temporis tractu obduci potuiſſe ſit veriſimile? Sine cujuſquam offenſa hæc adjicio, me malle Ambram puram, ſine roſtris, ſine roſtellis, ſine ſepiarum osſiculis, ſine avium unguiculis, ſine conchyliis, ſine oſtrearum teſtis aliisve id ſimilibus, quoniam præſumtio eſt, in fimo computruiſſe ſepias & oſtreas & conchylia, unde deteriora effluvia & putredinis quippiam nobilisſimæ Ambræ facilè communicari potuit: Quid dicam de roſtellis & roſtris avium, item de unguibus, quæ omnia potiùs expellendi facultate vel quaſi prædita ſunt, & ad exteriora ſeſe exſerere, ſed reverà non virtute ſuâpte. Etenim nunquam, quod ad exteriora tanquam minus nobile fuit expulſum, à natura coaptabitur cum corporis partibus & in earundem nutrimentum abibit: Id quod liquidò apparet in C.C., in Ung. Alc., in Un. Cor. in Unguium Microcoſmi fabuloſa & ſuperſtitioſa ſculptura &c.

QVÆSTIO VI.

Unde Ambra & quidem optima appelletur Chryſea?

℞. Vulgò nennet man es Ambra und Ambar, in den Officinis Gryſea, ſolte aber heiſſen Chryſea. Lonicerus: Unde autem Chryſea ſcribi debeat, ex duobus potisſimùm fundamentis colligere licet. Primò conſtat ex Ferdinandi Lopetzii relatione ſuperius *pag.* allegatâ, probatisſimam ambram illam eſſe, quæ ipſis ſcopulis uti egeſta eſt, inhæret, & dici Pona ham-

 bar,

bar, id eſt, auream ambram. Aurea autem ambra & Chryſea, quomodo differunt, niſi linguæ diverſitate? quare verò aurea ſit appellata, inde conjectare licet, quod propter virtutes ſuas excellentes ſemper magni conſtiterit, adeò, ut auro plus valeat, dum inter Cæſarum dona præſentata quoque fuit, quemadmodum ſupra allegatum *pag.* 25. Et Crato id innuere videtur, quando *Epiſt.*126. ſcribit: Memini me uſum Ambræ, quam verè Chryſeam Veteribus dictam puto in Conſilio contra peſtem probaſſe, & felici ſucceſſu in morbis peſtilentialibus uſum fuiſſe. Et *Epiſtol.*137. Ego Veteres Ambrâ Sulphureâ, quam verè Chryſeam appello in morbis pectoris & aliis uſos arbitror, eamque plurimum juvare ac verè huic θεῖον ineſſe reipsâ comperi.

Deinde notum eſt ex Geographis tàm Vetuſtioribus quàm recentioribus, Inſulam Japan appellatam fuiſſe *Chryſe*, quemadmodum id teſtatur Johannes Myritius Melitenſis Ordinis Hoſpitalis Sancti Johannis Hieroſolymitani Commendator, Alemanni Monaſterii &c. in ſuo opuſculo Geographico edito Ingolſtadii ex officina Wolffgangi Ederi Anno 1590. pag. 127. Paucis abhinc annis haud multis cognita fuit Japonica Inſula à M. Paulo Veneto Zipangri & olim *Chryſe* dicta. Quod idem etiam teſtatur Marcus Henningus in Hiſtoria Chinæ edita Francof. ad Mœn. Anno 1589. & Ortelius in Tab. Tartariæ: Ex qua Inſula primùm innotuit fortè, dum à Mercatoribus per Chinam, Indiam & Perſiam, vel per Arabiam ad Alexandriam, deinde verò per mare Mediterraneum in Europam tranſvehi facilè potuit, antequam detecta eſt via Auſtralis, atque ſic ab Inſula, unde allata primum in Arabiam eſt, cognomen accepiſſe videtur. Nam Arabes ut ex ſuprà allegatis conſtat, in Artem noſtram Ambram induxerunt & Belgæ Anno demum 1595. Inſulam Madagaſcar invenerunt. Præterea non fruſtra ſcripſiſſe videtur Matthæus Dreſſerus in deſcriptione Chinæ,

Daß

Daß von Biſem und Ambra in China jährlich werde Vngeld gegeben zehenmahl hundert tauſend und fünff und dreyßig tauſend Taes / derer einer gildt zehen Real. Sic quoque eâdem viâ afferri in Europam Alexandriâ Ægypti, ac etiam ex Indiæ Orientalis provinciis Malavar, Java & ſimilibus Cardamomum & grana Paradiſi ſcribit Excellentisſimus Schröderus Cap. de Cardamomo & granis Paradiſi. Et cap. de Spica Indica, Radix ex India Alexandriam, atque inde Venetias & in Germaniam tranſportatur.

Et in ſummo pretio haberi ipſam Ambram in Inſula Japan, exinde elucescit: quando Francoys Caron & Jooſt Schoute in Jappaniæ & Siam Deſcriptione nuperrimè editâ ſcribunt *pag. 36. & 236*: Quod quando Jappaniæ Cæſar Jappaniæ Hæredi Dayro devotionem ſuam conteſtatur ſingulis luſtris juxta *p. 36.* exhibere eidem ſoleat inter alia dona, quinque Catinos argenteos plenos Ambrâ *pag. 236.*

QVÆSTIO VII.

An quicquam probabilitatis ad Ambræ originem accedere posſit ex Moſchi & Zibetti hiſtoria?

℞. Moſchus ex abſceſſu prope umbilicum animalis cujuſdam profluit, referente Geſnero, ſcribit Nathanael Highmorus *pag. 37. cap. 6. de hiſteric. paſſ.* Et Autor Muſei Calceolarii Andreas Chioccus: Moſchus nihil aliud eſt, quàm pus in Apoſtemate Capreæ Moſchiferæ: Et Vincentius Burgundus in Bibliotheca Mundi *libr. 19. Speculi naturalis cap. 93.* de Muſquelibo & Muſco hæc habet: Muſquelibus eſt beſtia Orientalis, capreolæ magnitudinem habens, in cujus inguine creſcit apo-

 ſtema

ſtema de collectis humoribus. Quod cum maturatum fuerit, collidit illud & fricat ad arborem, ſicq; ſolvitur & diſcurrit ſanies, ibique condenſatur & induratur, & hujuſmodi ſubſtantia *Muſcus* vocatur. Omnis etiam caro ejus & ſtercus dicitur muſcus. Sed ille multò melior eſt, qui ex apoſtemate currit. Muſcus odore perdito virtutem ſuam in fœtoribus & latrinis recuperat, contra fœtorem eluctatur, & ſic quaſi luctamine reviviſcit. De quo Muſco ulterius videri poteſt à Vincentio citatus Conſtantinus in libr. Graduum. Et Zibethum nihil eſt aliud, quàm excrementitius lentor, aſſerente Geſnero *l. de Quadrup. Tit. de fele Zibethi p.* 949. juxta inguina exſudans vel potius emanans Civettæ, felis atque melis figuram imitans, quemadmodum Excellentiſſ. Bartholinus in ſuis obſervationibus id pluribus recenſet, quanquam Joan. Leo Africanus idem haud ſentiat de fele excrementum emittente, quando ſcribit: Sunt hi feles naturâ Sylvatici atque in Æthyopiæ ſylvis reperiuntur, Mercatores catulos ſaltem comparant, quos lacte, furfure & carne nutrientes in caveis alunt, Excrementum verò bis vel ter ſingulis diebus excipiunt, quod quidem animalculi ſudor eſt, nam virgulâ crebris ictibus percuſſum frequenter per caveam agitatur, donec erumpat ſudor, quem ſub coxis, brachiis, collo & cauda excipiunt: quod quidem excrementum vulgò Zibethum dicitur. Utriusque figuram cum non in omnium manibus ſit, ac non facilè reperiantur exactè, ideò hîc apponendas curavi. Et quidem *Caprea Moſchifera* ſive *Muſquelibi* ſecundum Vincentium Burgundum ex Muſeo Calceolarii. *Civetta* verò figuram à Petro Bellonio in ſuis obſervationibus plurimarum ſingularium & memorabilium rerum *libr.* 2. *cap.* 20. deſcriptam & primum ligno inciſam, à Carolo Cluſio autem melius atque accuratiùs deſcriptam in curis poſterioribus *pag.* 57. Videri etiam poteſt ejus figura in Itinerario Johannis Jacobi à Breuning *pag.* 123. *cap.* 13. Item apud Matthiolum: Quid autem dicam de ovis, Ackari piſcis, quæ ad tres vel quatuor paſſus ab aqua in terram ponit, quæ ſaporem

Mo-

p. 20.

Musquelibus Animal Moschiferum.

Moſchi habent? ſicut id teſtatur Nierembergius *libr. II. cap. 6. pag.* 246. in Hiſtoria Naturæ, tanquam oculatus teſtis? Et quid dicendum de Ictide ſeu Muſtelā Sylveſtri aliàs Marte, cujus Excrementa Moſchi odorem quadantenus imitantur: Laurentius Eichſtadius de confect. Alchermes *pag.* 60. Deinde verò quantum probabilitatis argumentum ſuppeditabunt Glires, non de quibus ambigit Hermolaus, quando de Moſcho loquitur, an muris peregrini pellicula ſit ex animali, unde habetur Zibettum. Cælius Rhodiginus *libr.* 24. *cap.* 25. *pag.* 940. Id verò (pergit Cælius paulò infrà) ex Arbitro eſſe, Hieronymus teſtatur, ubi ait: Cincinnatulos pueros & calamiſtratos & peregrini muris olentes pelliculâ: de quibus illud Arbitri eſt, Non benè olet, qui ſemper benè olet. Quos tamen Autores Geſnerus *libr. de quadruped. pag.* 787. conciliare deſiderat, quando ſcribit. Hieronymus fortè per muris peregrini pelliculam folliculum animalis moſchi intellexit: nam in eo adhuc piloſo moſchus includi afferrique ſolet, ut fortè muris genus eſſe putarit, nominis vicinitate deceptus Mus Muſcus ex Æthiopia Arabiaq; venit; Neque quos Itali in ſummis deliciis habebant, atque ideò ad nutriendos illos & impinguandos (ut Varro ſcribit, ſi rectè memini de Re Ruſtica) peculiaria habebant gliraria: Sed quos Muſcovia alit, ſi vera eſt fabula, (vulgò Bieſem Ratten) quorum detracta cutis cum integra cauda talem ſpirat odorem, ut moſchum ſi non ſuperare, ei tamen non cedere videatur, cumprimis quando caudæ magis ſunt inflatæ ac turgent, eò intenſius ſuppeditant odoramentum, eandemque virtutem amittunt, quo fiunt aridiores caudæ, in quibus illa vis reſidere traditur. Elucet exinde tam peregrinum atq; abſurdum non eſſe ambram ab avibus excerni, cùm etiam Moſchus ſit ſanies ac purum putũ pus ac Zibettum ſudor vel rectiùs excrementitius juxta inguina lentor; Ea propter non ſine cauſa meminit Geſnerus cit. loco: Moſchus Venetis Matronis non placet, quibus nec Zibethi ſordes. Et qualem ſpiret odorem Zibettum, quando ejus copia quædam ſuppetit, experiri poterit is, qui nondum novit. Addere hic libet verba Franciſci Baronis de Verulamio, quæ habet

Digitized by Google

habet *paragrapho* 835. *de fœtidis & fragrantib. odorib. pag.* 919. *in Hiſtoria Naturali*: Ex pleriſque putrefactis fœtor effluit, aut enim fœtent aut mucent. Cauſa poſſit eſſe, quia putrefactio conſiſtentiam præſtat contrariam conſiſtentiæ corporis ſanitate vigentis, cum mera ſit iſtius formæ diſſolutio. Datur & alia ratio ex naturæ petita receſsibus, quod objecta ſenſui grata habeant æqualitatem & quaſi ordinem in contextura ſui; ubicunque illa ceſſant, objecta fiunt ingrata. Sic pugnantium colorum miſcela non blanditur oculis; neque diſcordium ſonorum confuſio aures capit; cibos varii ſaporis non ritè temperatos guſtus damnat; Corporis hirſuti aſperitas tactum offendit. Jam verò non dubitatur, quin putrefactio, cum prioris formæ ordinem turbet, mera ſit confuſio, & rudis indigeſtaq; partium moles. Nihilominus tamen mirum & priori obſervationi adverſarium, putrefactiones alias & excrementa probi eſſe odoris, ut moſchum & Zibettum, atque, ut quidam cenſent, AMBRAM. Hactenus Baro de Verulamio: Quâ autem virtute Laudatisſima Ambra tàm amicabilem & refocillantem ſpiret odorem ex ſequenti quæſtione erit manifeſtum. Nam & iſtùc quoque inclinat Baro de Verulamio, quando in eâdem paragrapho ſcribit, Nucis Myriſticæ eſus imbuit urinam odore ſuo.

QVÆSTIO VIII.

Unde Nobilisſima AMBRA tales ac tantas virtutes refocillandi vitales ſpiritus habeat?

℞. Sennertus in tractatu de infantium curatione *part.* 2. *cap.* 3. *de Vitiis lactis* ſcribit: Brutorum lac pro paſcuorum ratione varium colorem, odorem & ſaporem contrahit, quapropter, ſi mater vel nutrix porro, cæpis, frixis, ſalſis, acidis, cibis nimis aromatibus conditis, oleribus, raphano & ſimilibus veſcatur, ſi irâ vel aliis animi affectibus perturbetur, ſi libidine tentetur,

ſi ni-

ſi nimiam vigilet, varias mutationes lac inde ſuſcipit. Hæc Celeberrimus Sennertus. Deinde experiri licet quotidiè, quod ſi paſcua feracia ſint & abundent allio colubrino (quod cumprimis appetunt Vaccæ) & porro ſylveſtri, non ſolùm lac, ſed & lactis florem atque adeò ipſum butyrum inde confectum redolere & ſapere ſaporem allii: Quâ de cauſa hæc allegaverimus ex conſequentibus patebit: Nam aſſertio fuit, ut ex ſuprà dictis & allegatis conſtat, AMBRAM laudatiſſimam ab Indiæ Orientalis in Inſula Madagaſcar, Zeilan, Necubar, Sumatra, Java, Timor, Maldivis, Palanduris, Sorellis, Zanzibar, & aliis adjacentibus Inſulis inibi habitantibus & vnrſantibus avibus ſuam habere originem, unde verò virtutem hanc dictæ aves nactæ ſint ac habeant, expedire difficile eſt. Juvabit autem allegare nonnulla, quæ ſi non ſunt manifeſtæ certitudinis, attamen non exiguum ſuppeditabunt probabilitatis argumentum. Bezoar Orientale vim ſuam ac Virtutem Alexipharmacam, quam habet, Autores referunt ad radicem, quâ veſci ſolet Cervi capra vel Capri cerva ſcilicet ad radicem Contrayerva. Et quæ reperiuntur pilæ in Rupicapris (vulgò Gembſen Kugeln) quæ in Rhætorum & Valeſianorm præcelſis rupibus vivunt, ſuam virtutem habere cumprimis ab eſu radicum Doronici, quibus veſci ſolent & delectantur Rupicapræ: Id quod teſtantur Caſpar Bauhinus lib. de lap. Bezoar, & Georgius Hieronymus Velſchius in Diſſertatione de Ægagropilis. Deinde notum eſt in officinis Pharmaceuticis ad hominum prorogandam vitam tria ſolenniter odorifera pretioſa ad refocillandos ſpiritus, pro ut occaſio fert & neceſſitas requirit, magno pretio emi, & ſummo ſtudio aſſervari: AMBRAM videlicet MOSCHUM & ZIBETTUM. De Ambra in præſenti agitur, MOSCHUM verò ideò adduco, ne quiſquam frontem contrahat & naſum formet aduncum, quod Ambram excrementum avis eſſe deducam.

Capreæ Moſchiferæ cibum ſuppeditare herbas odoratiſſimas, quarum præcipuam eſſe Nardi ſpicam, ſcribit quæſtione antecedente citatus Autor Muſei Calceolarii; Et Libavius *lib. 4. Singularium cap. 7. in Scholiis p. 363.* Moſchus innuitur bonus fieri à Comeſto utroque Been & Spica: Quibus adſtipulatur Excellentiſſimus Schröderus in ſua Pharmacopœia, quando ſcribit: Colit alpes, nardis victitat, aliisque herbis odoriferis. Quod ſi jam ab eſu radicum

K Con-

Contrayerva. Quæ ipſa radix præſtantisſimum remedium eſt adverſus omne venenum, cujuſcunque ſit generis (excepto ☿.) Quin & in peſte felix ejus uſus compertus eſt, ut & morbillis nigris. Celeberrimus Schröderus in ſua Pharmacopœia, atque ideò hæc Radix Bezoartica, Radix Alexipharmica, Radix contra venena non ſine fundamento nominatur, Bezoar ſuam vim habet: & Virtutem ſuam pilæ Rupicaprarum (Bezoar Germanicum à nonnullis appellatum) bonam partem ab eſu radicum Doronici, Germanicè Gämſenwurtz/ Schwindelkraut/ cujus uſus præcipuus eſt in *Vertigine*, palpitatione cordis, Venenoſis morbis ac morſibus, unde argumentari licet, ab eſu harum Radicum, quibus veſci ſolent Rupi Capræ, in uſum generis humani probatâ Experientia veniſſe & adhiberi, quemadmodum referunt Autores: & Nardus Indica aliarumq; odoratisſimarum herbarum eſus quicquam facere poteſt ad conciliandum vel conſequendum odorem & Virtutem Moſchi, qui ſanies eſt & pus.

Et Damarum pilæ gratisſimum odorem ſpirent ex ſuavisſimis & optimis herbis depaſtis, ut ſcribit Bauhinus lib. de lap. Bezoar in Epiſtola dedicatoria: Quare non itidem id valere poterit in Ambra. Inſulæ namque quas dictæ Aves inhabitant, plantis ac herbis odoratisſimis varii generis abundant; quod ipſum ſequentia confirmabunt.

Ad Oppidum Agacinum Javæ Inſulæ ventum eſt primùm, inde Leucas ad ſexaginta in Amboinam Inſulam delati, quæ ad Moluccarum ditionem pertinet poſitis utrobiq; columnis ad Bandam ejuſdem ditionis proceſsère, ex qua, quod principem teneat locum, vicinæ aliquot Inſulæ denominantur; Hæ totius orbis terrarum ſolæ (quod conſtet) ſpontè lautiores in epulas & medicamentum mortalium ex unâ eâdem arbore macim & nucem myriſticam fundunt &c. florent quo tempore ibidem aliæ quoque plantæ & herbæ varii generis, è quibus univerſis *mirificus odor incomparabilis cujuſdam ſuavitatis exiſtit, &c.* Johann. Petrus Maffejus Lib, V. Hiſtoriarum Indicarum *pag.* 98.

Inſula Sumatra eſt valdè odorifera, cujus ſuavis odor à tribus milliariis ſentiri poteſt. Autor. G.M.A.W.L. in Deſcript. Itiner. naval. in Indiam Oriental:

Inſu-

Digitized by Google

Inſula Zeilan Arabibus Tenariſim quaſi terra deliciarum dicitur, ſita eſt è regione Comorini promontorii: Oſorius Zeilandã ab Incolis nominari ait & eſſe fertilem admodùm neq; ſolũ variis fructibus abundantem, *verum & herbis & plantis odore mirifico redolentibus egregiè veſtitam*, quæ quidem ſine ulla cultura proveniunt. Sebaſtianus Schröterus in Hiſtorica Totius Orbis deſcriptione. Tom. altero *pag.* 199.

Zeilan cœlo ita temperato, aere tàm ſalubri fruitur, ut omnes Indiæ provincias hâc parte excedat, nonnulliq́ue iſtîc Paradiſum terreſtrem fuiſſe olim arbitrentur. Mira cœli clementia incredibilisq́ue temperies, hyeme æſtateq́ue nunquam ſævientibus, Ager fertilis perpetuò viret, flores varii leguntur, adeò ut cum Poeta de hac Inſula canere liceat:

Hic Ver purpureum, varios hic flumina circum.
Fundit humus flores.

Arbores perpetuò floribus ac fructibus onuſtæ ſunt, ut ſunt mala Aſſyria incredibili ſuavitate, mala Medica, Citria poma, Aurantia, Limones aliiq́ue fructus nobilisſimi, fert & palmam & Aromata, Cinamomum, Cardamomum, Caryophyllum, Piper aliaq́ue: Mercator in Atlante minore *pag.* 634. & *pag.* 637. Inſula valdè montoſa eſt, viſiturq́ue mons ſublimis altisſimo ſitu inter totius Inſulæ cacumina; Incolis Pico de Adam dicitur, credunt enim Indi firmiter, iſtîc Paradiſum fuiſſe, & Adamum ibidem à Deo creatum, dicuntq́ue etiamnum hodiè extare primi parentis pedum impreſſa veſtigia, longitudine duos palmos (majores videlicet) excedentia: Scribit ex relatu cujuſdam Mercatoris Mahumetani Ludovicus, Romanus Patritius in faſtigio hujus montis ſpecum eſſe quendam, quò ſe recipiebant ejus Regionis omnes Incolæ in primi Parentis ſanctisſimi memoriam; memorare enim Incolas, Adamum, poſt lapſum illum, fletu & continentiâ, pœnitudine ductus culpam redemiſſe. Videri poteſt de hac ipſa materia Johann. Hugo Lindſcottanus part. 2. in

De-

Deſcript. Indiæ Orient. & Ampliſſ. Dn. Olearius in ſuperius ſæpiſſimè citato Itinerario Nobiliſſimi Mandelſchlo *pag.* Es iſt aus vornehmen Autoribus durch gute Gründe erwieſen / daß die Inſul Zeilan ſey / welche Taprobana und Ophir geweſen / wo Salomon und Hieram ſo reiche Schätze geholet.

Item Johannes Euſebius Nierembergius in Hiſtoria Naturæ *lib. V. cap. 2.*

Hæc allegaſſe placuit ideò, quoniam præſumtio eſt, illum locum ubi paradiſus fuiſſe ſcribitur, præ cæteris ſine dubio dotaſſe Mundi conditorem, atque ſic quoque odoratiſſimis ſpiritus vitales refocillantibus medicamentis.

Inſularum ad Africam terram maxima eſt in mari rubro Menuthias, Cerne Plinio dicta, nunc vulgò Inſula Divi Laurentii & Incolis Madagaſcar, id eſt, Lunæ Inſula felici aromatum proventu dives. Clüverius in Introduct. Geographic. *l. 6. c. 10. p. m. 24.*

Oves in Inſula Madagaſcar permagnæ ſunt & pulchræ, *quia* optimis herbis odoriferis paſcuntur. G.M.A.W.L. in Deſcript. Itiner. Naval. in Ind. Oriental. p. 5. part. prim. Aſterodami excuſa A. 1598.

Dictæ Aves Inſulanorum de Maldivis Anacangriſpaſqui vel linguâ Madagaſcaricâ Aſchibobuch itidem veſcuntur herbis odoriferis, ut conſtat ex Ferdinandi Lopetz de Caſtagneda relatione & Hieronymus Megiſerus expreſsè habet, Ipſas Incolas Inſulæ Madagaſcar tanti odoris cauſam referre ad alimenta. Quibus jam notus eſt fructus arboris Aſſaragaoni, quo veſci ſolent dictæ Aves, & quibus nota eſt animalculorum illorum Loripin dictorum natura & beſtiæ illius venenoſæ Aldafarcad, cujus apoſtema dictæ Aves exſugunt & expurgant, illi feliciùs & exactiùs poterunt in rei certitudinem penetrare.

GLORIA SOLI DEO.

Digitized by Google